

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Emina Džananović

POLITIČNE SPREMEMBE IN NJIHOV VPLIV NA SESTAVO IN
DELOVANJE PARLAMENTA
-PRIMERJALNA ANALIZA SLOVENIJE IN POLJSKE-

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Emina Džananović

Mentor: izr. prof. dr. Drago Zajc

POLITIČNE SPREMEMBE IN NJIHOV VPLIV NA SESTAVO IN
DELOVANJE PARLAMENTA
-PRIMERJALNA ANALIZA SLOVENIJE IN POLJSKE-

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

Zahvala

Zahvaljujem se mentorju izr.prof.dr. Dragu Zajcu za strokovno pomoč in koristne napotke. Posebna zahvala gre moji mami in očetu, ki sta me tekom študija finančno podpirala in mi stala ob strani. Hvala vama za vse modre nasvete. Prav tako hvala mojemu bratu za vzpodbudo in Damjanu za podporo in potrpežljivost.

**POLITIČNE SPREMEMBE IN NJIHOV VPLIV NA SESTAVO IN DELOVANJE
PARLAMENTA
-PRIMERJALNA ANALIZA SLOVENIJE IN POLJSKE-**

Politične spremembe konec osemdesetih let so ubrale pot v smeri uveljavljanja političnega pluralizma. Socialistični družbeni sistemi v Srednji in Vzhodni Evropi so razpadli. Prve koalicije (npr. Solidarnost na Poljskem in Demos v Sloveniji), ki so se oblikovale v tranzicijskih državah, je narekoval prehod iz prejšnjega nedemokratskega sistema v demokratičen političen sistem. Te koalicije so bile zelo uspešne na začetku prehoda v demokracijo, a so kmalu zaradi notranjih razlik razpadle, iz njih pa je nastala množica novih strank. Na novo vzpostavljeni nacionalni parlamenti so prevzeli funkcijo mirnega urejanja in razreševanje konfliktov med interesi, ki jih zastopajo posamezne politične stranke. Ljudstvo na svobodnih in tajnih volitvah voli svoje predstavnike, izvoljene politične stranke ustvarjajo kompetitivnost politike. Z namenom doseganja svojih ciljev stranke vzpostavljajo bolj ali manj stabilne koalicije. V diplomskem delu podajam analizo sestave in delovanja parlamenta na Poljskem (Sejm) in v Sloveniji (Državni zbor) od prvih delno svobodnih volitev pa do danes.

Ključne besede: politične spremembe, demokratizacija, parlament, politična stranka, koalicija.

**POLITICAL CHANGES AND THEIR INFLUENCE ON COMPOSITION AND
ACTIVITY OF PARLIAMENT
-COMPARATIVE ANALYSIS OF POLAND AND SLOVENIA-**

Political changes at the end of the 1980's took a path towards political pluralism. Socialist systems in Middle and Eastern Europe fell apart. First coalitions, formed in this transitional states, were influenced by the passage from the former undemocratic to the democratic political systems. Those coalitions (Solidarity in Poland and Demos in Slovenia) were successful at the beginning of the passage towards democracy. Because of the internal differences this coalitions soon fell apart and with this action a crowd of new political parties was created. The newly created national parliaments had the authority for peaceful settlements and solving conflicts that occur between different interests that are represented by political parties. Political parties are creating competitive policy and with the intention of achieving goals, written in their programs, they are creating more or less stable coalitions. This diploma is giving us an analysis of the construction and activity of Sejm and Državni zbor from the first partly-free elections till today.

Key words: political changes, democratization, parliament, political party, coalition.

KAZALO

1. UVOD	6
1.1 NAMEN IN HIPOTEZE	7
1.2 METODOLOGIJA	7
2. DEMOKRATIZACIJA IN (RE)PARLAMENTARIZACIJA	8
2.1 PROCES DEMOKRATIZACIJE	8
2.1.1 Vzroki politične modernizacije v državah Srednje in Vzhodne Evrope.....	9
2.2 POLITIČNE SPREMEMBE V POSTSOCIALISTIČNIH DRŽAVAH	10
2.3 NAČINI PREHODA V POLITIČNO DEMOKRACIJO IN PARLAMENTARIZEM	11
2.3.1 Vzpostavljanje prihodnjega demokratičnega sistema.....	13
3. PARLAMENT	14
3.1 POLITIČNE STRANKE.....	15
3.2 VOLILNI SISTEM.....	16
4. OBLIKOVANJE KOALICIJ	17
4.1 MODELI OBLIKOVANJA KOALICIJ	19
5. KRATKA PREDSTAVITEV POLJSKE IN SLOVENIJE.....	20
5.1 POLJSKA.....	20
5.2 SLOVENIJA	22
6. PARLAMENTARNE VOLITVE NA POLJSKEM	24
6.1 VOLITVE LETA 1989	24
6.2 VOLITVE LETA 1991	26
6.3 VOLITVE LETA 1993	28
6.4 VOLITVE LETA 1997	30
6.5 VOLITVE LETA 2001	33
6.6 VOLITVE LETA 2005	37
7. PARLAMENTARNE VOLITVE V SLOVENIJI	42
7.1 VOLITVE LETA 1990	43
7.2 VOLITVE LETA 1992	45
7.3 VOLITVE LETA 1996	47
7.4 VOLITVE LETA 2000	51
7.5 VOLITVE LETA 2004	56
8. ZAKLJUČEK.....	60
9. LITERATURA	65

1. UVOD

Konec dvajsetega stoletja je Evropo zajel nov val demokratizacije, v katerega sta bili vključeni tudi Slovenija in Poljska. Sredi 70. let so začele na Poljskem nastajati ilegalne opozicijske skupine, z izvolitvijo krakovskega nadškofa Karola Wojtyła za papeža Janeza Pavla II. leta 1978 pa se je zelo okrepila moralna moč katoliške cerkve v državi. Katoliška cerkev je bila stoletja eden od stebrov narodne identitete v državi, tudi v socialističnem obdobju ni bistveno izgubila na pomenu. Velika večina Poljakov danes je katoličanov, v Sloveniji vpliv cerkve ni bil tolikšen, prav tako pa ne gre spregledati dejstva da je Slovenija bila del Jugoslavije, zato je verska sestava v državi tudi bolj raznolika kot na Poljskem. Slabi gospodarski položaj v sedemdesetih letih in še zmeraj prevladujoč etatizem sta povzročila na Poljskem delavske nemire, kar je posledično privedlo do ustanovitve neodvisnega sindikata Solidarnost. Politične in gospodarske razmere so se tudi v Sloveniji oziroma takratni Jugoslaviji precej zaostrele po smrti Josipa Broza Tita leta 1980. Gospodarstvo je vse bolj tonilo, nasprotja med narodi so se stopnjevala. Zahteve po demokratizaciji so na Poljskem in Sloveniji postajale vse glasnejše. Tako je realni socializem izgubil bitko z vse večjim duhom demokracije. Po spremembah ustave in prvih večstrankarskih demokratičnih volitvah leta 1989 na Poljskem in leta 1990 v Sloveniji, se v državah vzpostavi nova oblika vladavine – parlamentarna demokracija z novim predstavniškim telesom – parlamentom.

Parlament je nosilec in izraz narodne suverenosti. Ljudstvu je omogočeno da na legitimen način odloča o tem, kdo mu bo vladal in ga vodil naprej. Parlament na Poljskem imenujemo Sejm, v Sloveniji pa ga poznamo pod imenom Državni zbor. V parlamentu se oblikujeta dva pola – koalicija in opozicija. S koalicijo se opredeljuje skupino dveh ali več političnih strank, ki se združijo v koalicijsko vlado, kadar ena stranka nima zadostne večine. Glavni namen koalicijskega povezovanja političnih strank je sposobnost oblikovanja vlade, saj jim sodelovanje v vladi omogoča najbolj neposredno obvladovanje vzvodov oblasti in s tem uresničevanje ciljev, ki so si jih ob volitvah zadale v svojih političnih programih. Na drugi strani imamo opozicijo, ki z različnimi sredstvi (kritika, postavljanje alternativ, nadzor) zagotavlja, da vladna oziroma koalicijska politika deluje v pravi smeri in ji tako preprečuje pretirano samovoljo pri njenem vladanju.

Poleg procesa demokratizacije je Poljsko in Slovenijo zajel še proces vključevanja v mednarodne integracije. Obe državi sta danes članici zveze NATO in od 1. maja 2004 tudi novi članici Evropske unije (EU). Slovenija je prav tako že sprejela valuto evra, medtem ko se na Poljskem o tem še odločajo.

1.1 NAMEN IN HIPOTEZE

Obdobje družbene in s tem tudi politične modernizacije na območju vzhodne in srednje Evrope je s seboj prineslo številne nove elemente in razsežnosti pri teoretičnem in praktičnem pojmovanju delovanja političnega sistema teh držav. Med glavnimi „novostmi“ vsekakor najpomembnejše mesto zaseda uvedba političnega pluralizma, ki se kaže z uveljavljanjem splošnih, enakih, pravičnih in tajnih volitev, institucionalizacijo številnih novih državnih in družbenih institucij, pojavom aktivne vloge civilne družbe, nastankom novih tematik in z njimi povezanih novih problemov in področij v okviru širšega političnega sistema (Kustec v Fink-Hafner in Haček 2000: 115).

Temeljni namen diplomskega dela je predstaviti značilnosti posameznih mandatnih obdobj Državnega zbora in Sejma od časa prvih večstrankarskih volitev pa do danes.

Postavljam naslednje hipoteze:

1. Politične spremembe na Poljskem in v Sloveniji so omogočile podobno sestavo parlamenta na začetku tranzicijskega obdobja. Nasprotovanje komunističnemu sistemu je postavilo na oblast opozicijski koaliciji Solidarnost in Demos.
2. Večje število strank na Poljskem in v Sloveniji, ki so mlade in neizkušene ima majhen koalicijski potencial, kar se kaže v (ne)sposobnosti oblikovanja koalicij in njihovi trdnosti.
3. Oblikovanje koalicij v Sloveniji in na Poljskem se v obdobju do leta 2004 povsem razlikuje.

1.2 METODOLOGIJA

Postavljeni hipotezi v diplomski nalogi sem preverjala na podlagi naslednjih raziskovalnih metod:

- deskriptivna metoda, s katero opisujem politične spremembe in njihov vpliv na parlamentarno strankarsko areno Slovenije in Poljskem v posameznih mandatnih

obdobjih od začetka devetdesetih let pa do danes;

- analizo sekundarnih virov: publikacije, zborniki, revije, internetni viri, časopisni članki.

2. DEMOKRATIZACIJA IN (RE)PARLAMENTARIZACIJA

Po zlomu sistemov „realnega socializma“ so se države pri preobrazbi političnih sistemov praviloma zgledovale po razvitih zahodnih demokracijah. „Svoje nove pravne in politične sisteme so države srednje in vzhodne Evrope zasnovale na modelu liberalne demokracije in tradicionalnem konceptu (eno)nacionalne države“ (Žagar 1996: 108). Z razpadom socialističnega družbenega sistema so te države začele pot korenitih družbenih sprememb, ki naj bi privedle do konstituiranja institucionalnega sistema po zgledu zahodnih družb. Dobrih 15 let so bile izpostavljene socialnim, gospodarskim, pravnim in političnim spremembam kot jih še ni bilo. Hitro so posodobile javne institucije, prevzele politično demokracijo in uvedle standarde tržnega gospodarstva.

Procesi demokratizacije in (re)parlamentarizacije v Srednji in Vzhodni Evropi so bili le del širšega svetovnega procesa družbene in politične modernizacije, ki poteka v valovih. Prvi val se je sprožil z ameriško in francosko revolucijo konec 18. stoletja in dosegel vrhunec s koncem prve svetovne vojne, ko so se osamosvojili narodi iz ozemlja Avstro-Ogrske in carske Rusije. Zmaga zavezniške koalicije v drugi svetovni vojni in dekolonizacija sta pomenili drugi val, ki je pomenil odpravo totalitarnih sistemov v Nemčiji in Italiji in v 70-ih letih v Španiji, Grčiji ter na Portugalskem. Konec preteklega stoletja pa so te spremembe zajele tudi države srednje in vzhodne Evrope (Zajc 2004: 80).

2.1 PROCES DEMOKRATIZACIJE

Posebnost politične modernizacije v srednji in vzhodni Evropi je bila predvsem odpiranje možnosti za demokratični politični proces in uveljavljanje politične participacije in kompetitivnosti. Spremembe so ubirale pot v smeri, da oblast ni več namenjena uresničevanju nekih zgodovinskih ciljev ali zagotavljanja vodilnega položaja določenih političnih skupin v imenu nekih družbenih razredov. Hkrati parlament postaja osrednja družbena institucija, kjer se razrešujejo politični konflikti pod nadzorstvom javnosti. Na ta način se tudi sprejema načelo, da sta večina in manjšina, torej pozicija in opozicija, enako

legitimni, saj sta dela istega volilnega telesa (Huntington v Zajc 2004: 82).

2.1.1 Vzroki politične modernizacije v državah Srednje in Vzhodne Evrope

Kot navaja Zajc v delu Razvoj parlamentarizma sta si politična modernizacija¹ in demokratizacija v Srednji in Vzhodni Evropi precej podobni, čeprav imata posebne značilnosti in potekata v posebnih družbenih okoliščinah. Skupne točke so naslednje:

a) kriza legitimnosti

Monistični sistemi Srednje in Vzhodne Evrope so vse do konca osemdesetih let svojo legitimnost utemeljevali na izrazito ideoloških podlagah in na prepričanju, da je taka oblika politične organiziranosti zgodovinsko upravičena. Vodilno vlogo je imela komunistična partija, ki je vladala v imenu ljudstva, ne da bi od ljudstva kadarkoli dobila pooblastilo na demokratičnih volitvah (Linz v Zajc 2004: 84).

b) omejevanje človekovih pravic

Totalitarni in avtoritarni sistemi so tako v teoriji kot v praksi nasprotovali ustavni ureditvi, ki temelji na posamezniku oziroma da upošteva njegove naravne politične in druge pravice, ki mu pripadajo kot človeku in državljanu. Poudarjali so predvsem politični sistem oziroma državo kot nosilca družbenih interesov. Predvsem svoboda misli in javnega izražanja sta bili pod udarom avtoritarnih struktur, prav tako je bila povsem omejena pravica do zbiranja in svobodnega združevanja, s čimer so bili ustvarjeni pogoji za vzpostavitev monopolizacije oblasti in nastanek avtoritarnih enostrankarskih in drugih avtoritarnih sistemov (Zajc 2004: 85).

c) splošna neučinkovitost realsocialističnih sistemov v Srednji in Vzhodni Evropi

Značilno za realsocialistične sisteme je bilo, da so bili vedno bolj nesposobni uresničevati pričakovanja članov družbe ter obvladovati gospodarske težave, ki so se kopičile. Vedno bolj so izgubljali tekmo z demokratično urejenimi kompetitivnimi družbami in zaostajali v

¹ Politična modernizacija predpostavlja: 1.racionalizacijo oblasti - odprava različnih tradicionalnih, družinskih, lokalnih in verskih avtoritet ter njihova zamenjava s sekularizirano, legitimno nacionalno oblastjo; 2.utrditev suverenosti nacionalne države nasproti zunanjim vplivom kot tudi glede notranje regionalne in lokalne oblasti; 3.delitev oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno vejo oblasti ter določitev razmerij med njimi; 4.razvoj in osamosvojitve posebnih strokovnih področij kar pomeni, da se pravna, vojaška, gospodarska in upravna področja ločijo od političnega; 5. samostojnost sredstev obveščanja, ki omogoča nastanek kritičnega javnega mnenja; 6.večja politična participacija ljudi oz. državljanov pri uveljavljanju njihovih interesov in odločanju o skupnih zadevah, ki pomembno zmanjšujejo državni (vladni) nadzor ali nadzor različnih neformalnih (ideoloških in drugih) centrov moči nad njimi (Huntington v Zajc, 2004: 80).

razvoju (Linz v Zajc 2004: 85).

d) visoki stroški represije

Nedemokratski sistemi načrtno oblikujejo in privzgapajo ljudem oblast. Vzdržujejo stanje negotovosti in nezaupanja, vsako obliko nestrinjanja ali nasprotovanja pa poostreno kaznujejo. Tako nastaja „subkultura strahu“, ki slabi sposobnost ljudi, da samostojno načrtujejo in delujejo, saj se bojijo, da bi si tako poslabšali položaj. Za nadzor nad državljani mora oblast vzdrževati obsežne policijske službe, ki so odgovorne le najvišjemu partijskemu vodstvu. Vendar tudi v nedemokratskih sistemih obstaja določeno razmerje med toleranco do opozicije in stroški represije – če je toleranca „draga“, je represija gotovo še dražja. Čim bolj stroški represije presegajo stroške tolerance, tem večje so možnosti za kompetitivni sistem (Dahl v Zajc 2004: 86).

Kot vidimo, je bil razlog politične modernizacije in demokratizacije teh držav predvsem v tem, da je komunistična oblast usmerjala oziroma omejevala družbeni razvoj (družbeno modernizacijo). Komunistična oblast je dopuščala spremembe le do stopnje, na kateri ni bil ogrožen njen legitimacijski monopol, temelječ na projektu izgradnje brezrazredne družbe. Iz tega je izhajala nesposobnost sistema za zagotavljanje kontinuiranega razvoja in samoreprodukcije, za absorbcijo stalnih družbenih sprememb in za prilagajanje kompleksnejšemu okolju (Tomšič v Petelin 2005: 15).

2.2 POLITIČNE SPREMEMBE V POSTSOCIALISTIČNIH DRŽAVAH

Spremembe so sestavni del vsakodnevnega življenja. Kot pravita Andersen in Eliassen (1993) večina sprememb nastane zaradi sprememb v okolju, kjer gre večinoma za naslednje dejavnike:

-družbenoekonomski dejavnik, ki se kaže s pojavi novih družbenih skupin, vrednot, gibanj in interesnih skupin (npr. feministična gibanja, ekološka gibanja, homoseksualne skupine)

-nastanek novih družbenih problemov, ki je povezan predvsem z manjšo sposobnostjo vladajočih struktur, da bi se lahko uspešno soočile z novimi problemi, ker tradicionalni način razmišljanja pri njihovi razrešitvi ne deluje več (značilen primer je v postsocialističnih državah problematika lastninjenja, privatizacije, denacionalizacije)

-nova tehnologija kot posledica tehnološkega napredka, ki povzroča nove probleme in tematike na celotnem družbenem področju, pri tem se sprožajo tudi etična in moralna

vprašanja

-ideološki dejavnik, ki se v postsocialističnih državah pojavlja predvsem v odnosu do bližnje pretekle zgodovine

-institucionalni dejavnik, ki je veliko bolj poudarjen v mladih demokracijah, od katerih se zahteva vzpostavitev institucij, ki so potrebne za ustrezno konsolidirano demokratično delovanje

-zunanje spremembe so spremembe, ki se intenzivneje pojavljajo v današnjem času. Bistvo teh sprememb je prenos težišča oblasti z nacionalne ravni na nadnacionalno raven in posledica tega oblikovanje mednarodnih politik in aren.

-despotizem ki se kaže tako, da vladajoča oblast želi na tak način zatreti in onemogočiti obstoječe politike, predvsem tiste s katerimi se ne strinja ali ji povzročajo preveč naporov. Pojavlja se ob zamenjavi vladajoče politične stranke ali njene ideologije.

-izzivi med policy omrežji, zaradi katerih se pojavljajo horizontalni konflikti, ko različni akterji tekmujejo za prevlado v neki policy areni.

Zaradi značilnosti postsocialističnih držav, je treba poleg zgoraj naštetih dejavnikov konsolidirane demokracije zahodnega tipa, dodati še:

-dejavnik spremembe političnega sistema, ki se kaže v spremembi institucionalnih struktur;

-dejavnik oblikovanja novih držav oziroma razpad nekdanje enotne države (Rusija, Jugoslavija, Češkoslovaška), ki se kaže v spremembah institucionalnih struktur in v spremembah regulativnih dejavnikov kot so preoblikovanje zakonov, njihovega sprejemanja ali prenehanja veljave;

-vključevanje v mednarodna združenja (Evropska unija, NATO) (Kustec 2000: 121–122).

2.3 NAČINI PREHODA V POLITIČNO DEMOKRACIJO IN PARLAMENTARIZEM

Načini in oblike prehoda v demokracijo se med seboj razlikujejo. Odvisni so predvsem od narave nedemokratičnega sistema, od razmerja družbenih sil in političnih moči nosilcev sistema, stopnje represije kot tudi od politične kulture, gospodarske razvitosti in stopnje samostojnosti gospodarstva (Linz v Zajc 2004: 87).

Izkušnje držav (Španija, Grčija, Turčija, številne države srednje in vzhodne Evrope), ki so

po drugi svetovni vojni prešle iz nedemokratskega sistema v demokratičen kažejo na to, da je učinkovit in racionalen prehod najbolj verjeten, ko pride do sočasnega približevanja političnega vodstva in opozicije, kar pomeni, da se ustvari kombinacija „preloma“ in „reformne“ oz. „ruptforme“ (Linz v Zajc 2004: 88).

Tabela 2.3.1: Načini prehoda v demokratični politični sistem v južni in vzhodni Evropi (1974-1991)

	enostrankarski sistemi	vojaški sistemi	osebni oz. sultanistični sistemi	samoupravni socialistični sistem (jugoslovanski)
transformacija (reforma od zgoraj)	Sovjetska zveza, Bolgarija	Turčija	Španija	Srbija, Črna gora
skupna akcija politične elite in opozicije „ruptforma“	Poljska, Madžarska, Litva			Slovenija, Hrvaška, Makedonija
prelom „ruptura“	Nemška demokratična republika, ČSSR	Grčija	Portugalska, Romunija, Albanija	

Vir: Huntington v Zajc, 2004: 90

V Sloveniji je prišlo do organiziranja dovolj močne opozicije, ki je vzpostavila neko obliko sodelovanja z reformno naravnano politično elito in na volitvah dobila večino glasov. Enako velja za Poljsko, s tem da je razlika med državama v tem, da sta izhajali iz različnih sistemov. V Sloveniji je veljal samoupravni socialistični sistem, medtem ko je na Poljskem deloval hegemonistični večstrankarski sistem (PZPR kot hegemonška stranka)².

Veliko vlogo v politični modernizaciji in parlamentarizaciji ima razmerje moči med politično elito in opozicijo. Za Slovenijo kot tudi Poljsko je značilno, da lahko govorimo o sorazmerno izenačeni moči politične elite in opozicije. V Sloveniji je bilo reformno krilo nekdanje Zveze komunistov na eni strani in opozicijske zveze oziroma stranke na drugi strani. Dodatni vpliv na tako razmerje moči v državi so imeli odnosi med formalnimi nosilci

² Obstajali sta še Demokratska stranka Poljske (SD), ustanovljena leta 1939 in Združena ljudska stranka (ZSL), ustanovljena leta 1949. ZSL se je po zmagi Solidarnosti leta 1989 preimenovala v Poljsko ljudsko stranko (PSL). SD in ZSL sta leta 1989 oblikovali koalicijo s Solidarnostjo in tako prekinili odnos z PZPR (www.wikipedia.org).

moči v republiki Sloveniji in ostanki federacije, prav tako precejšnja nemoč opozicije v primerjavi s političnimi strukturami v drugih delih nekdanje države. Na Poljskem se je vzpostavilo posebno razmerje moči in specifične okoliščine, ki so omogočile vzpostavitev posebne oblike pogajalske okrogle mize med predstavniki oblasti in opozicije, do česar v Sloveniji ni prišlo, pač pa so bili predstavniki opozicije povabljeni k sodelovanju v nekaterih organih. Poljska okrogla miza je 6. februarja 1989 prinesla dogovor o legalizaciji dotlej prepovedanega sindikata Solidarnost in o pomembnih spremembah ustave (med drugim tudi o uvedbi drugega doma-senata in načinu volitev v oba domova) (Zajc 2004: 91).

2.3.1 Vzpostavljanje prihodnjega demokratičnega sistema

Države v obdobju prehoda v demokracijo so za delovanje prihodnjega političnega sistema in posledično utrjevanja demokracije, sprejemale vrsto pomembnih odločitev. Govorimo o naslednjih treh ustavnih izbirah:

1. izbira med parlamentarnim ali (pol)predsedniškim sistemom. Slednji predstavlja večjo nevarnost za demokracijo, ker daje preveliko moč enemu človeku, zmanjšuje pomen strank in koalicij ter pospešuje proces polarizacije v razdeljeni družbi. Poljska se je odločila da sprejme polpredsedniški sistem. Predsednik sicer nima na razpolago celoto izvršilnih pristojnosti (kot npr. predsednik ZDA), vendar naj bi nekatere njegove odločitve bile neodvisne od parlamentarne večine. Večina razvitejših držav se je na prehodu v demokracijo odločila za parlamentarni sistem, med njimi tudi Slovenija. Slovenski predsednik države ima pretežno državniške in protokolarne funkcije. Lahko predlaga državnemu zboru izvolitev kandidata za predsednika vlade, vendar nima vloge pri imenovanju ministrov in tudi ne more posegati v delovanje vlade in državnega zbora. Razen v primeru vojnega stanja, ko se državni zbor ne bi mogel sestati.

2. izbira med proporcionalnim in večinskim volilnim sistemom. Proporcionalni volilni sistem omogoča, da stranke ohranjajo svojo identiteto, medtem ko večinski postopoma izriva manjše stranke ter dopušča stranki z razmeroma majhno večino, da dobiva nesorazmerno moč in uveljavlja svoje ideje. Večina novih demokratičnih držav v srednji Evropi se je odločila za proporcionalni sistem s posebej določenim volilnim pragom. Med

temi državami so Poljska, Češka, Slovaška in Slovenija.

3. izbira med enodomnim in dvodomnim predstavniškim organom. Poljska je ob sejmu uvedla še senat kot drugi dom leta 1989. V Sloveniji je bil vzpostavljen enodomni državni zbor, ob katerem je bil postavljen tudi državni svet kot predstavništvo teritorialnih in funkcionalnih interesov. Pristojnosti državnega sveta so manjše v primerjavi s pristojnostmi drugih domov. Slovenija ima v bistvu nepopolni dvodomni sistem. Pomembna je bila tudi odločitev o velikosti predstavniškega organa. Število poslancev je navadno v sorazmerju s številom prebivalcev v posamezni državi oz. njeno velikostjo. Za številčno velik parlament se je odločila Poljska, kjer ima sejm 460 poslancev in senat 100 poslancev. Slovenski državni zbor je z 90 poslanci (88+2) med najmanjšimi v Evropi (Zajc 2004: 92–95).

3. PARLAMENT

Ena izmed osrednjih institucij v sodobnih političnih sistemih je parlament. Je srce demokracije, kjer se srečujejo ne le različni interesi, marveč se sprejemajo politične odločitve in odvijajo vsakokratni spopadi za prevlado interesov in političnega prepričanja. Prav tekmovanje za glasove tej instituciji daje potrebno legitimnost za njeno delovanje. Slednjo trditev potrjuje tudi dejstvo, da so države srednje in vzhodne Evrope po dvigu železne zaves, drugje po svetu pa po sestopu vojaških oblasti ali po revoluciji, najprej izvedle svobodne volitve v parlament, kar je prvi kazatelj demokratičnega prizadevanja neke družbe (Norton 1993: 4).

Novi parlamenti, ki so nastali v začetku devetdesetih let dvajsetega stoletja, se srečujejo z zahtevno nalogo, ki mora biti opravljena dobro in hitro. V primerjavi s starimi demokracijami zahodne Evrope morajo najprej vzpostaviti celoten gospodarski sistem, ob tem pa se soočajo še s potrebo po preoblikovanju notranje organizacije, da bi zagotovili čim večjo učinkovitost. V kratkem času so morali razviti številke funkcije za normalno delovanje, ki so jih parlamenti z daljšo tradicijo lahko oblikovali postopoma in v daljšem obdobju (Zajc 2004: 101). Prav tako se danes države veliko intenzivneje vključujejo v mednarodne integracije, saj je mednarodno sodelovanje in uveljavljanje pomembno tako za gospodarstvo kot politično stabilnost države. Vključevanje v organizacije kot je Evropska unija pomeni za državo oziroma parlament dodatne naloge in zahteve, ki sta jih morali

osvojiti tudi Poljska in Slovenija.

3.1 POLITIČNE STRANKE

Politične stranke predstavljajo enega najpomembnejših dejavnikov v sodobnem političnem življenju. Že od svojega nastanka dalje vršijo večji ali manjši vpliv na delovanje državnih institucij. Stranke imajo dvojno naravo, saj na eni strani zagotavljajo demokratično vez med državljanji in vlado, na drugi strani pa predstavljajo inštrument mobilizacije državljanov na podlagi demokratičnih ali nedemokratičnih platform (Fink-Hafner v Pirc 2005: 30).

Politična stranka je torej organizacija, ki neposredno deluje pri oblikovanju volje v ljudskem zastopstvu. Za stranko je pomembno, da v parlamentu dobi potrebno večino, ali pa večino doseže v sodelovanju z drugimi strankami, kar ji omogoča tudi odločilen vpliv v vladi. V primeru, da je stranka v parlamentarni manjšini, tvori opozicijo (Peternej v Pirc 2005: 31).

Delovanje političnih strank je zelo spremenilo razmerje med predstavniškim telesom in vlado, saj je predvsem od strankarskega sistema v precejšnji meri odvisno razmerje med njima. V sistemu, kjer ena stranka obvladuje vlado, in ima tako zanesljivo večino v parlamentu, prihaja do velike stabilnosti vlade v razmerju do parlamenta in celo do prevlade vlade v njem, čeprav velja načelo delitve oblasti. Nasprotno je v sistemu, kjer je v parlamentu zastopano večje število strank. Vlado oziroma koalicijsko vlado je težko oblikovati, saj je njena usoda odvisna od spreminjajočih se razmer v parlamentu. Vlada tako postane bolj ranljiva nasproti parlamentu in ta tako še povečuje svojo moč. Ravno zaradi takšnega položaja vlade, prihaja v večstrankarskih sistemih do pogostega nastajanja in razpadanja koalicij, kar pa lahko hitro privede do tega, da vlada izgubi strankarsko podporo v parlamentu, kar pa nadalje vodi do izglasovanja nezaupnice in odstopa vlade (Grad v Pirc 2005: 32).

Stranke se razlikujejo ne le po velikosti in stopnji organiziranosti, ampak tudi po izdelanosti ideologije, oblikovanosti programov in posebnih strategijah v osvajanju oblasti. Razlike med strankami ustvarjajo zgodovinske, socialne, ekonomske, verske in druge okoliščine, nedvomno pa na oblikovanost političnih strank vpliva tudi volilni sistem.

3.2 VOLILNI SISTEM

Eden izmed najpomembnejših sestavnih delov političnega sistema je volilni sistem, ki izraža in potrjuje temeljne politične odnose ter oblike določene družbe. Volilni sistem se v ožjem smislu razume kot sistem razdelitve mandatov, v širšem pa kot skup pravnih pravil, ki urejajo volitve oziroma volilnih načel in sredstev potrebnih za njihovo uresničevanje, ki pa so pravno urejena (Grad v Pirc 2005: 33).

Izbira določenega volilnega sistema lahko ob isti interesni strukturi da povsem različno volilno odločitev oziroma privede do zelo različne zastopanosti interesov v parlamentu. V svetu obstajata predvsem dva osnovna sistema, in sicer večinski sistem in sistem sorazmernega predstavništva. Vprašanje razdelitve mandatov je pomembno predvsem zato, ker je od načina razdelitve mandatov odvisna zastopanost strank v predstavniškem telesu, kar ima izredno pomemben vpliv na delovanje predstavniškega telesa in na politično življenje nasploh (Grad v Pajek 2004: 10).

Proporcionalni sistem volitev izhaja iz načela, da morajo dodeljeni predstavniški mandati ustrezati dobljenim glasovom na volitvah. Omogoča večjo stopnjo zastopanosti različnih interesov ter odprtost parlamenta. Za večinski sistem je značilno, da se o kandidatih na volitvah odloča z večino. Pri tem sta znana dva osnovna načela večinskega sistema:

- večina je absolutna (izvoljen je kandidat, ki je dobil več kot polovico glasov volivcev),
 - večina je relativna (izvoljen je kandidat, ki je dobil več glasov kot drugi kandidat)
- (Grad v Pajek 2004: 11).

Večinski sistem v vsakem primeru nagrajuje večje stranke in ustvarja umetne večine, s tem pa lahko precejšen delež volivcev ostane brez predstavništva. Pri prevajanju volilnih glasov v mandate so večinski volilni sistemi enostavnejši in preglednejši, proporcionalni pa povezani z zahtevnim izračunavanjem (Harejeva formula, d'Hondtov sistem). Temeljna pomanjkljivost večinskega volilnega sistema je ta, da ne odraža razmerja politične moči v državi, saj favorizira samo tisto stranko, ki je dobila največ glasov, medtem ko proporcionalni sistem omogoča predstavništvo večjemu številu strank v parlament. Iz tega razloga naj bi tudi proporcionalni sistem negativno vplival na stabilnost političnih sistemov. Vendar je potrebno upoštevati tudi druge dejavnike kot so politična kultura in tradicija ali

homogena etnična struktura. „Proporcionalni sistemi v državah z daljšo demokratično tradicijo ne povzročajo nestabilnosti vlad, tudi kadar so te manjšinske (skandinavske države). Za nestabilnost vlad je še veliko drugih razlogov, kot so programske razlike-načelna nesoglasja pogosto zakrivajo osebna nasprotja in zamere iz preteklosti. Proporcionalni sistem pa gotovo odpove v razmerah politične koruptnosti, ko se uveljavlja politični klientelizem, nepotizem itd.“ (Zajc 2004: 119).

Ne glede na izbor volilnega sistema veljajo povsod določene omejitve pri delitvi mandatov v obliki volilnega praga. V sistemu absolutne večine je prag postavljen z absolutno večino, medtem ko je v sistemih z relativno večino odvisen od števila kandidatov. Čim več je kandidatov, tem nižji je prag. Proporcionalni sistemi imajo vnaprej določen volilni prag iz strahu pred preveliko interesno razdrobljenostjo parlamenta. Z volilnim pragom se precej učinkovito preprečuje vstop manjšim strankam v parlament, hkrati pa usmerja volivce, naj se raje opredeljujejo za stranke, ki bodo zbrale zadostno volilno podporo med volivci. Volilni pragi so nemalokrat odločilni dejavnik tudi pri sestavljanju večinske koalicije v parlamentu – s tem ko omogočijo ali preprečijo vstop v parlament neki stranki, omogočijo oblikovanje določene koalicije. Slovenija je imela nekaj časa zelo nizek volilni prag. Na volitvah v družbeno-politični zbor leta 1990 je strankam bil omogočen vstop pri 2,5% pragu, na volitvah v državni zbor leta 1992 in leta 1996 pa 3,2% pragu. Volilni prag je bil povečan na 4% za volitve državnega zbora leta 2000. Na drugi strani imamo Poljsko, ki je dober primer tega kako pomembno je določanje praga za vstop v parlament. Poljske volitve leta 1991 brez običajnega praga, ko je v Sejm prišlo 29 strank, so praktično dokazale, kako težavno je lahko oblikovanje večine in kako zelo težko obvladljivo postane parlamentarno odločanje in oblikovanje politik. Danes ima Poljska 5% volilni prag (Zajc 2004: 119–122).

4. OBLIKOVANJE KOALICIJ

Nasprotja in konflikti so temeljna značilnost modernih družb, ki temeljijo na spoštovanju različnosti posameznikov. Omogočajo nadaljnji razvoj in prilagajanje na spremembe v okolju. Izkušnje pretekle zgodovine učijo, da zanikanje in izrivanje realnih konfliktov med interesi dolgoročno gledano ne more uspevati. Sistemi, ki so delovali s preganjanjem nasprotnih mnenj in kritik, so bili v nasprotju z demokratičnimi načeli in zato kmalu postali neučinkoviti. Zlom realsocialističnih sistemov v Evropi je bil bolj ali manj posledica takšnega delovanja državne oblasti (Zajc 2004: 135).

Parlamenti v sodobnih parlamentarnih demokracijah igrajo ključno vlogo mirnega urejanja konfliktov med interesi, ki jih zastopajo posamezne stranke. V parlamentu se izoblikujeta koalicija in opozicija. Za smotrno razreševanje konfliktov je pomemben način oblikovanja koalicij in opozicij ter odnos med njimi. Medtem ko je za sisteme z daljšo parlamentarno tradicijo značilno, da so razviti bolj ali manj ustaljeni modeli koalicijskega povezovanja, pa oblikovanje koalicij v novih demokratičnih državah še ni dovolj preizkušeno in učinkovito. Gre namreč za to, da so politične stranke v postsocialističnih državah še mlade in premalo izkušene. Značilno zanje je, da se težko privajajo na dejstvo da je potrebno jasno oblikovat svoja stališča ter se pragmatično dogovarjat in usklajevat, prav tako imajo majhno sposobnost povezovanja in ne kažejo dovolj pripravljenosti za popuščanje in sporazumevanje. V nekaterih državah kot sta med drugim tudi Poljska in Slovenija, se pomanjkanje te pripravljenosti kaže predvsem v nasprotujočih si pogledih na polpreteklo zgodovino. Pojavljajo se konflikti glede vrednotenja preteklosti. Stranke koristijo vstopanje v koalicijo in povezovanje z drugimi strankami predvsem kot možnost povečevanja moči in ne kot način doseganja skupnih ciljev in interesov. Posledično to tudi pomeni, da nove stranke med seboj niso dovolj usklajene in so počasne pri dogovarjanju ter sprejemanju odločitev (Zajc 2004: 142).

Prve koalicije v tranzicijskih državah so bile praviloma sestavljene iz novih strank, ki so nastale iz različnih skupin in gibanj, ki so nasprotovale prejšnjemu komunističnemu sistemu. Te koalicije so bile zelo uspešne na začetku prehoda v demokracijo, a so kmalu razpadle, iz njih pa je nastala množica novih strank. Zelo dober primer je Poljska, kjer je delovalo opozicijsko gibanje Solidarnost. Prav tako je tudi v Sloveniji podobno usodo doživljal Demos (Zajc 2004: 143).

Programsko usklajene in enotne koalicije lažje postavljajo vlade, ki so sposobne upravljati državo in oblikovati konsistentne nacionalne politike. Med pomembnimi funkcijami vsakokratne koalicije so reševanje konkretnih problemov in oblikovanje realističnih in hkrati inovativnih politik, s katerimi država zagotavlja svoj razvoj in se odziva na spremembe v mednarodnem okolju. Možnosti racionalnega razreševanja konfliktov pa niso odvisne samo od obstoječe koalicije, pač pa tudi od oblikovanosti opozicije. Pogosto se dogaja v parlamentarnih demokracijah, da so stranke v opoziciji zrcalna slika strank v koaliciji—če so npr. v koaliciji predvsem stranke levega (levosredinskega) bloka, so v opoziciji stranke desnega (desnosredinskega) bloka in nasprotno (Zajc 2004: 140–141).

Politične stranke (ključni igralci, iz katerih so koalicije sestavljene), oziroma njihovi vodje, imajo različne želje in rešitve za široko paleto politik, ki so v domeni izvršilne oblasti, pri čemer imajo željo po čim večjem številu pomembnih položajev, prednostih pri vodenju ter določanju posameznih politik in prednostih, ki bi si jih na tak način lahko pridobili na naslednjih volitvah. Vladni resorji ter ostale koristi so močno omejeni in v velikih primerih tudi bolj ali manj nedeljivi, zato ni mogoče izpolniti pričakovanj vseh potencialnih koalicijskih partnerjev. Kar pridobi ena stranka, to za vse ostale partnerje v koaliciji prav gotovo pomeni izgubo. Ravno zaradi tega prihaja med koalicijskimi strankami do tekmovanja za glasove. Koalicijske stranke imajo lahko bolj ali manj združljive preference, kljub temu pa skoraj nikoli ne pride do tega, da se bi se lahko hkrati zadovoljile vse preference neke koalicijske stranke. Vse to torej pogojuje potrebo po medstrankarskih oziroma koalicijskih pogajanjih ter kompromisih (Strom in Muller v Pirc 2005: 12).

V novih demokratičnih državah se kooperativni način sodelovanja med vsakokratno koalicijo in opozicijo le počasi uveljavlja. Vladne koalicije in opozicije težko najdejo skupni jezik tudi pri oblikovanju pomembnih politik in projektov v nacionalne interesu-izjema so politike usmerjene v pridobivanje nacionalne samostojnosti in državnosti ter vključevanje v EU. Razlog ni samo v premajhni izkušnosti strank in nezadostni pripravljenosti strank na pragmatično sodelovanje, temveč tudi v različnem vrednotenju polpretekle zgodovine (Zajc 2004: 142).

4.1 MODELI OBLIKOVANJA KOALICIJ

Med modeli oblikovanja koalicij so znani:

- „Koalicija minimalnih razlik“ (minimal range coalition“) - Ta model oblikovanja koalicij predpostavlja, da je lažje oblikovati in vzdrževati koalicijo med strankami, ki imajo podobne cilje in si niso preveč oddaljene na lestvici, ki stranke razporeja od leve do desnice;
- „Minimalne večinske koalicije“ („minimal winning coalitions“) - To pomeni, da lahko koalicijo oblikujejo katerekoli stranke, ki so razporejene na lestvici od leve do desnice in so hkrati „minimalne“ v tem smislu, da ne vključujejo nobene stranke, ki ni nujno potrebna za doseg večine. V tem primeru so stranke ne glede na njihovo lestvico formalno izenačene in so med njimi možne vse povezave;

- „Minimalno povezane večinske koalicije“ (minimal connected winning coalitions“) - Ta model oblikovanja koalicij izhaja iz domneve, da je verjetnejša tista koalicija, ki se oblikuje iz programsko sorodnih strank, vendar ne vključuje nobene nepotrebne stranke, ki bi presejala ta okvir (to pomeni, da se v tako koalicijo lahko vključijo tudi nepotrebne stranke, v kolikor zagotavljajo povezanost koalicije) (Zajc 1995: 13–14).
- „Široke“ („oversized“) ali „velike“ („grand coalitions“) koalicije – Ta tip koalicije se pojavi v primeru večjih notranjih napetosti ali zunanje nevarnosti. Vključuje večino ali vse stranke (Zajc v Pajek 2005: 33).

5. KRATKA PREDSTAVITEV POLJSKE IN SLOVENIJE (zgodovina in upravna ureditev)

5.1 POLJSKA

Leta 1918 je država postala neodvisna in se kot taka obdržala do druge svetovne vojne, ko so si njeno ozemlje razdelile Sovjetska zveza in Nemčija. Poljska je v obdobju druge svetovne vojne doživela hude izgube na vseh področjih (uničeno gospodarstvo, veliko število umrlih itn.) Povojno obdobje je Poljski prineslo komunistično upravo, podobno ostalim upravam vzhodnega bloka; na oblast je prišla nova totalitarna vladavina. Poljska delavska stranka in Poljska socialistična stranka sta se združili v Poljsko združeno delavsko stranko (PZPR). Prva je že pod predsednikom Gomulko (1943-48) skušala ubrati svojo smer socialističnega razvoja, vendar so Gomulko odstranili leta 1948 in na čelo postavili Stalinu naklonjenega Boleslawa Bieruta (1948-56), da je izpeljal sovjetizacijo Poljske. 22.7.1952 je bila sprejeta nova ustava in Poljska se je preimenovala v Ljudsko republiko Poljsko. Štiri leta kasneje je v mestu Poznan prišlo do delavske vstaje, ki je bila krvavo zadušena. Danes „poznanska vstaja“ velja za prvo pomembno znamenje notranjega odpora proti vzhodnemu komunističnemu sistemu in začetek dolgoletnega rušenja le tega. Gomulka je po tem delavskem uporju ponovno prevzel vodstvo PZPR vse do leta 1970. V 80. letih je Poljska doživela skoraj popoln gospodarski zlom z velikim pomanjkanjem, znižanjem življenjske ravni, s tujimi dolgovi in visoko inflacijo³. Razočarani Poljaki so zahtevali popolno

³ Po dogovoru z IMF se je prva nekomunistična vlada odločila za t.i. šok terapijo in trd prehod v tržno gospodarstvo. Že leta 1990 so se pokazali prvi učinki in Poljski je kot prvi izmed nekdanjih socialističnih

politično, gospodarsko in kulturno svobodo. Leta 1980 so izbruhnili delavski nemiri, ki so vodili k ustanovitvi poljskega sindikata Solidarnost pod vodstvom Lecha Walesa. Oblast je skušala zatreti Solidarnost. Takratni poljski voditelj general Jaruzelski je prepovedal delovanje sindikata in v državi razglasil izredno stanje. Solidarnosti je uspelo okrniti prevlado Komunistične partije in leta 1989 je gibanje slavilo zmago na parlamentarnih volitvah. Leto kasneje je kandidat Solidarnosti Lech Walesa postal predsednik države. 26.10.1991 je bil med Poljsko in ZSSR podpisan sporazum o umiku sovjetske vojske iz Poljske do leta 1993.

Po demokratizaciji sistema v začetku devetdesetih let je država izvedla hitro in intenzivno liberalizacijo gospodarstva, kar ji je omogočilo utrditev domačega gospodarstva. Poljska je danes demokratična parlamentarna republika z novo, moderno ustavo⁴, ki jo je sprejela leta 1997. Poglavar države je predsednik, ki ga volivci volijo vsakih pet let. Po ustavi ima poljski predsednik nekoliko večje pristojnosti kot predsednik Slovenije, ki mu ustava dodeljuje državniške in protokolarne funkcije. Poljski predsednik ima pravico razpustitve parlamenta, kadar le ta ne oblikuje vlade ali sprejme proračuna. Ima pravico izbire premierja države, prav tako ima vpliv na zakonodajni proces z glasom veta, pri čemer pa ni popolnoma neomejen. V primeru vsaj polovice navzočih članov Sejma, lahko predsedniški veto preglasi tri petine članov parlamenta. Najvišji zakonodajni organ državne oblasti je na Poljskem dvodomni parlament, ki sestoji iz Sejma in senata. V njem zaseda 460 poslancev in 100 senatorjev. Poljski volivci volijo člane dvodomnega parlamenta za dobo štirih let. Člani spodnjega doma (Sejm) so izbrani po proporcionalnem volilnem sistemu, v dom pa se lahko vključijo le stranke, ki so na volitvah presegle vsaj 5% (z izjemo predstavnikov manjšine). Pravosodna oblastna veja ima manjšo vlogo pri vodenju države. Osrednji instituciji sta višje sodišče (sodnike določi predsednik republike na predlog Narodnega zbora za pravosodje, za nedoločen čas) in ustavno sodišče (sodnike določi Sejm za dobo devetih let). Poljska je razdeljena na vojvodstva kot administrativne enote. Današnja

držav uspelo doseči gospodarsko rast (Države sveta, 2006: 133).

⁴ V letu 1989 so sledile najpomembnejše spremembe ustave oziroma amandmaji: 1.aprilski amandmaji-ponovno vzpostavljen Senat in urad predsednika države; 2.december 1989-poljski parlament spremeni ime Ljudske republike Poljske v Tretjo poljsko republiko; 3.oktober 1992-v veljavo vstopi mala (začasna) ustava. Mala ustavi vzpostavi razmerje med zakonodajno in izvršilno vejo oblasti ter lokalno oblastjo. Poljska ni več komunistična in socialistična država, pač pa država ki temelji na liberalni demokraciji in tržni ekonomiji. V mali ustavi je bila poudarjena vloga predsednika, predvsem na področjih zunanjih zadev, obrambe in državne varnosti, kjer je nastopal v vlogi glavnega koordinatorja oziroma vodje (www.wikipedia.org).

vojvodstva se raztezajo po površini od 10 000km² do več kot 35 000km², po številu prebivalcev pa od milijona do preko petih milijonov. Leta 1999 je postala polnopravna članica zveze NATO in leta 2004 članica Evropske unije.

5.2 SLOVENIJA

Z razpadom avstro-ogrske monarhije leta 1918 so južnoslovanski narodi razglasili narodno osvoboditev in ustanovitev samostojne Države Slovencev, Hrvatov in Srbov. Pritiski s strani sosednjih držav in s strani Srbov so botrovali temu, da se je država združila s kraljevino Srbijo 1. decembra 1918 in nastala je Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev. Le ta se je leta 1929 preimenovala v Kraljevino Jugoslavijo, ki je na začetku 2. svetovne vojne (po napadu leta 1941) razpadla. Ob koncu vojne je oblast v celoti prevzela komunistična partija. Nova oblast je obračunala z medvojnimi nasprotniki osvobodilnega gibanja (poboj domobrancev brez sojenja, različni sodni procesi s političnim ozadjem), onemogočila obnovo večstrankarskega sistema, čeprav ga je ustava formalno dovoljevala. Konec leta 1945 je bila proglašena Federativna ljudska republika Jugoslavija (FLRJ), januarja 1946 pa sprejeta nova ustava (izdelana po vzorcu sovjetske ustave iz leta 1936). Leta 1963 je sledila nova ustava s spremembo imena države v Socialistično federativno republiko Jugoslavijo (SFRJ). V prvem povojnem obdobju je za najnevarnejšega nasprotnika veljala katoliška cerkev, od sredine 50. let naprej se je odnos med državo in Cerkvijo izboljšal, četudi verniki niso mogli povsem enakopravno sodelovati v vseh segmentih družbe (zlasti ne v politiki). Oblikovala se je tiha pluralizacija, ki je dovoljevala zbiranje intelektualcev okrog posameznih revij. Gospodarstvo je že ob koncu 60. let zašlo v hudo krizo, ki je ni rešila niti nova ustava (1974), s katero so republike dobile formalno suverenost in precejšnjo avtonomijo. Po smrti Josipa Broza Tita so državo pretresali socialni in politični nemiri, hkrati je prišlo do gospodarske krize in vse večjega zadolževanja v tujini, podobno razmeram na Poljskem. Konec 80. let se prične pluralizacija političnega prostora. V letih 1988 in 1989 so nastale prve opozicijske politične stranke, ki so zahtevale suvereno državo slovenskega naroda. 27. septembra 1989 je slovenska skupščina sprejela ustavne amandmaje, ki so okrepili suverenost republike in črtali vodilno vlogo Zveze komunistov⁵

⁵ Pred prvimi volitvami leta 1990 je ZKS (Zveza komunistov Slovenije) spremenila svoje ime v stranko Socialdemokratske prenovne (SDP). Ta se je maja 1993 skupaj z Delavsko stranko, Socialdemokratsko unijo (SDU) in dvema močnima skupinama iz tedanje Socialistične stranke in Demokratične stranke upokojencev

ter uvedli politični pluralizem in s tem omogočili formalni nastanek drugih strank. 27. decembra je bila sprejeta zakonodaja o svobodnih volitvah. Aprila leta 1990 so bile prve demokratične volitve, na katerih je zmagala opozicija, združena v DEMOS. 23. decembra istega leta se je na plebiscitu več kot 88% volivcev odločilo za samostojno in neodvisno državo. Slovenija je na osnovi plebiscitne odločitve razglasila neodvisnost od SFRJ 25. junija 1991. Sledila je desetdnevna vojna z JLA, v kateri je zvezna vojska bila poražena. Slovenija danes velja za najuspešnejšo tranzicijsko državo. S postopnim in previdnim pristopom je ustvarila stabilno gospodarstvo in ga okrepila s vključevanjem v mednarodne organizacije. Leta 2004 je postala članica zveze NATO in prav tako tudi članica Evropske unije. 1. januarja leta 2007 je država prevzela skupno evropsko valuto evro. Politika Slovenije se danes odvija v parlamentarno demokratični ureditvi. Vodja države je predsednik, izvoljen vsakih pet let. Nosilec izvršilne oblasti v Sloveniji je vlada, ki jo vodi predsednik vlade. Predsednika vlade in ministre izvoli državni zbor. Ustava RS opredeljuje Državni zbor kot temeljni in izključni nosilec zakonodajne funkcije in kot osrednji organ oblasti. Državni zbor sestavlja 90 poslancev, ki so izvoljeni vsaka štiri leta z neposrednim glasovanjem, med njimi tudi po en poslanec italijanske in madžarske manjšine. Ob Državnem zboru obstaja še Državni svet, ki ima zelo omejene pristojnosti. Državni svet predstavlja interese družbenih, gospodarskih, strokovnih in krajevno pomembnih skupin. Parlamentarne volitve so vsake štiri leta, volitve v državni svet pa na vsakih pet let. Slovenija je upravno razdeljena na 210 občin, med katerimi jih ima 11 status mestne občine.

(DeSUS) na združitvenem kongresu združila v Združeno listo socialnih demokratov (ZLSĐ). Stranka je leta 1995 formalno sprejela socialdemokratski program. V naslednjih letih se je stranka pričela angažirati v mednarodnih povezavah socialdemokracije kot so Stranka Evropskih socialistov ter Socialistična internacionala. Leta 2005 je stranka spremenila ime v današnjo Socialni demokrati (SD) in nadaljuje svoje delovanje v okviru modernih levosredinskih demokratičnih gibanj v Evropi (si.wikipedia.org/wiki/Zveza_komunistov_Slovenije).

6. PARLAMENTARNE VOLITVE NA POLJSKEM

6.1 VOLITVE LETA 1989

Politična situacija se je na Poljskem po delavskih uporih leta 1980 in ustanovitvi Solidarnosti zaostrovala. Ekonomska neuspešnost in visoka inflacija sta prizadeli poljski življenjski standard in pri ljudeh povečali jezo in frustracijo do tedanje oblasti. 6. februarja 1989 so se pričela pogajanja (t.i. okrogla miza) med komunistično vlado in opozicijskim gibanjem Solidarnost, ki so se končala s sporazumom 5. aprila 1989.

Rezultat spomladanskih pogajanj so bile a) volitve, na katerih je Solidarnosti pripadalo 35% (161 mest) zakonodajnega telesa, preostalih 65% je bilo rezerviranih za predstavnike PZPR ter b) v celoti svobodne volitve v nov organ ljudskega predstavništva senat, ki pa so mu bile dodeljene le majhne pristojnosti. Izida volitev ni bilo mogoče predvideti, kajti Poljska ni imela svobodnih, poštenih volitev od davnega leta 1920. Prav tako ne gre spregledati dejstva, da je komunistična vlada še vedno imela nadzor nad mediji. Komunistom je sicer podpora javnosti padla, vendar nihče ni vedel kakšna ta dejansko je. Volitve 4. junija 1989 so prinesle popolno zmago Solidarnosti, saj je le ta dobila vseh 35 odstotkov svobodno izvoljenih poslancev ter kar 99 odstotkov mest v senatu (Prunk 2004: 47). Kot navaja Zajc so bile poljske volitve leta 1989 izraz nasprotovanja prejšnjemu avtoritarnemu sistemu, zato je Solidarnosti kot bloku novih strank uspelo dobiti toliko mest v senatu in sejmu. Politični razvoj na Poljskem se je osamosvajal in dobival zagon ob spremembah v njenem neposrednem okolju, ko je sovjetski sistem počasi in vztrajno razpadal in se je ruski vpliv na države Vzhodne Evrope zmanjševal. Poljske volitve leta 1989 so sprožile verižno reakcijo, katera je povzročila zlom komunističnih vlad na območju sovjetskega bloka in posledično padec berlinskega zidu leta 1989. „Zgodila se je zgodovinska prelomnica, ki je povzročila dokončen razkroj socialističnega sistema v srednji in vzhodni Evropi“ (Prunk 2000: 44).

Po osmih letih ilegale se je Solidarnost vrnila na politično prizorišče in odigrala ključno vlogo pri demokratizaciji Poljske ter oblikovanju prve nekomunistične vlade v tem delu Evrope leta 1989. Po volitvah se je na Poljskem oblikovala večstrankarska vlada pod vodstvom člana Solidarnosti Tadeusa Mazowieckega. Vzpostavljena je bila polovična situacija, ko so na oblasti bili še vedno komunisti, del te oblasti pa je bilo predano

nekomunistom (Prunk 2000: 47) . Prihodnji meseci so bili zaznamovani z notranjimi spori Solidarnosti. Lech Walesa je vodil radikalno protikomunistično krilo Solidarnosti, ki je začelo napadati vlado T.Mazowieckega s kritiko, da le ta ne briše vezi s komunističnim režimom. Na predsedniških volitvah 1990 so liberalci kandidirali demokratskega katolika T.Mazowieckega, ki se je moral spopasti s protikandidatom L.Walesa. L.Walesa je na predsedniških volitvah odločno zmagal in tako postal predsednik republike. Osebno rivalstvo med kandidatom za predsedniško mesto je dodatno poslabšalo položaj znotraj Solidarnosti. Gibanje se je po volitvah razcepilo na dve veji, na eni strani T.Mazowiecki, ki je zagovarjal postopnost prehoda in liberalno demokracijo evropskega tipa ter laično državo in na drugi strani L.Walesa, ki se je zavzemal za čim hitrejšo privatizacijo, uveljavitev katoliških socialnih in moralnih vrednot, konec sodelovanja s komunisti, poudarjal je ideološke preference in evroskepticizem (Grzybowski in Mikuli 2003: 186-187). Na predlog novo izvoljenega predsednika L.Walesa je januarja 1991 bila sestavljena nova vlada na čelu z liberalcem Jan Bieleckim. Februarja 1991 je kongres Solidarnosti izvolil novega voditelja Krzaklewkega, ki jo je ideološkopolitično začel usmerjati desno konservativno. Novo poljsko vodstvo si je prizadevalo za izstop iz Varšavskega pakta, kar se je zgodilo aprila 1991 (Prunk 2000: 53).

6.2 VOLITVE LETA 1991

IME STRANKE	ŠTEVILO MEST V PARLAMENTU	ODSTOTEK VOLILNIH GLASOV (%)
DEMOKRATIČNA ZVEZA (UD-Unia Demokratyczna)	62	12,2
ZVEZA DEMOKRATIČNE LEVICE (SLD - Sojusz Lewicy demokratycznej)	60	12,0
POLJSKA LJUDSKA STRANKA (PSL- Polskie Stronnictwo Ludowe)	50	9,2
KATOLIŠKA VOLILNA AKCIJA (WAK – Wyborcza Akcja Katolicka)	50	9,0
KONFEDERACIJA NEODVISNE POLJSKE (KPN-Konfederacja Polski Niepodległej)	51	8,9
ZVEZA DRŽAVLJANSKEGA CENTRA (POC – Porozumienie Obywatelskie Centrum)	44	8,7
LIBERALNO DEMOKRATIČNI KONGRES (KLD – Kongres Liberalno-Demokratyczny)	37	7,5
KMEČKO GIBANJE-LJUDSKA ZVEZA (PL – Porozumienie Ludowe)	28	5,5
SINDIKAT SOLIDARNOST(NSZZ – Solidarność)	27	5,0
NEMŠKA MANJŠINA	7	1,2
Glasovi vseh strank, ki so leta 1991 dobile manj kot 5% glasov	52	20,8
SKUPAJ	460	100

Vir: Grzybowski in Mikuli, 2003: 211

Oktober 1991 so se na Poljskem odvijale prve povsem svobodne parlamentarne volitve. Vstop v parlament je uspel kar 29 strankam. Na volitvah 1991 je namreč veljal izjemno proporcionalni volilni sistem brez določenega nacionalnega volilnega praga. V tabeli so navedene le tiste stranke, ki so dobile več kot 5% glasov.

Na volitvah ni bilo mogoče opaziti dominantne stranke, saj je najboljši rezultat dosegla stranka Mazowieckega Demokratična zveza⁶, in sicer 12,2% glasov poljskih volivcev.

⁶ Stranka je bila ustanovljena leta 1990 pod vodstvom Tadeusz Mazowieckega. Sestavljali so jo predvsem inteligenca, znanstveniki, predstavniki svobodnih sindikatov in druge družbene skupine. Stranka se je leta 1994 združila s stranko Liberalno demokratični kongres (KLD) in se poimenovala Unija svobode. Danes je članica skupine Evropske, liberalne, demokratske in reformistične stranke (www.wikipedia.org).

Sledila ji je post-komunistična Zveza demokratične levice⁷, ki je dosegla 12% glasov. Tretje mesto je dobila Poljska ljudska stranka⁸, ki je dobila malo več kot 9% glasov. Le devetim strankam je uspelo dobiti več kot 5% glasov. Za drobitev strank ne gre kriviti zgolj zakona, pač pa je potrebno upoštevati tudi to, da je Solidarnost razpadla na pol ducata strank, ki so se na volitvah borile med seboj. Po rezultatih sodeč je na volitvah zmagal protikomunistični blok.

Vlada se je uspela oblikovati šele po daljših pogajanjih in po tem, ko je predsednik Walesa poveril mandat za sestavo vlade Janu Olszewskemu. Oblikovana je bila manjšinska desničarska koalicija, ki je imela le 235 sedežev od 460. Sestavljena je bila iz strank, ki so bile naslednice Solidarnosti (POC, Nacionalna krščanska zveza-ZCHN, Kmečka zveza-PL in Stranka krščanskih demokratov-PCHD). Vlada je bila velik nasprotnik komunizma, podpirala je upočasnitev privatizacije in evropsko sodelovanje. Prav tako je kabinet vlade ohranjal določeno distanco do predsednika L.Walesa. Vlada J.Olszewskega se ni uspela dolgo obdržati. Junija 1992 je po izglasovani nezaupnici padla⁹. Proti vladi je takrat glasovalo 273 poslancev in za 119 poslancev. Politična desnica se je ponovno pokazala kot razdeljena in politično nedosledna. Naslednjo koalicijo je z majhno večino julija 1992 sestavila Hanna Suchocka, ki je tako postala prva poljska predsednica vlade. Koaliicijska vlada je razpolagala z 233 sedeži in bila sestavljena ponovno iz naslednic Solidarnosti. Pogajanja med vlado in Solidarnostjo glede plač v javnem sektorju so izbruhnila kar dvakrat v maju 1993. Suchockina vlada se je znašla v neprijetnem položaju, ko je nezadovoljstvo javnosti raslo (protesti zaposlenih v javnem sektorju, protesti učiteljev). Nov volilni zakon je stopil v veljavo leta 1993, ki je odpravil nekatere bistvene značilnosti predhodnega, zlasti hiperproporcionalnost, s tem da je uvedel nove zahtevnejše pogoje za vstop v parlament, ne da bi ga v celoti spremenil. Postavljen je bil 5 odstotni prag za vstop v parlament (Zajc

⁷ Gre za koalicijo različnih političnih sil in skupin ter sindikatov, ki je kot taka nastopala vse do leta 1999. Aprila 1999 koalicija postane stranka in danes jo opredeljujemo kot pro-evropsko socialdemokratsko stranko (www.wikipedia.org).

⁸ PSL je kmečka stranka, katere glavna članska in volilna baza je podeželje. Danes je članica Skupine evropske ljudske stranke (krščanskih demokratov) in Evropskih demokratov (www.wikipedia.org).

⁹ Leta 1992 je izbruhnil velik politični škandal. Tedanji minister za notranje zadeve Jan Parys je parlamentu in tedanjemu predsedniku L.Walesi predstavil seznam 64 politikov, ki naj bi bili sodelavci tajne komunistične policije. Največ prahu je dvignila novica, da se pod psevdonimom „Bolek“ skriva sam predsednik L.Walesa. Zaradi širjenja nepreverjenih informacij in ogrožanja stabilnosti države je L.Walesa zahteval odstop celotne vlade (www.country-studies.com/poland/the-olszewski-government.html).

1995: 45–46).

Vladna koalicija je postala močno nestabilna. Dosti časa so ji jemali medstrankarski spori in nesporazumi med parlamentarnimi frakcijami. Podoba parlamenta je postajala čedalje manj nekoristna, sam parlament je imel čedalje manj podpore v javnem mnenju (Mojsiewicz 1993: 1285). Suchockina koalicija je razpolagala z majhno podporo in se je uspela obdržati do maja 1993, ko je po glasovanju o zaupnici vlada z enim glasom večine padla. „Padec vlade je predstavljal paradokšno situacijo, saj je bila vlada, ki so jo sestavljale naslednice Solidarnosti, odstranjena na podlagi iniciative predstavnikov sindikata Solidarnosti. Glasovanje je tako pomenilo razpad protikomunističnega bloka“ (Grzybowski in Mikuli 2003: 192–194). To je omogočilo leviči, da je lahko izkoristila svoj manevrski prostor in se na predčasnih volitvah septembra 1993 vrnila na oblast.

Poljska je v tem mandatu izboljšala svoje odnose z Ukrajino ter Latvijo in Litvo, septembra 1993 so iz države odšle tudi zadnje ruske vojaške enote ob 54. obletnici invazije Rdeče armade na Poljsko.

6.3 VOLITVE LETA 1993

IME STRANKE	ŠTEVILO MEST V PARLAMENTU	ODSTOTEK VOLILNIH GLASOV (%)
ZVEZA DEMOKRATIČNE LEVICE (SLD-Sojusz Lewicy demokratycznej)	171	20,4
POLJSKA LJUDSKA STRANKA (PSL-Polskie Stronnictwo Ludowe)	132	15,4
DEMOKRATIČNA ZVEZA (UD-Unia Demokratyczna)	74	10,6
ZVEZA DELA (UP-Unia Pracy) ¹⁰	41	7,3
KONFEDERACIJA NEODVISNE POLJSKE (KPN-Konfederacja Polski Niepodległej)	22	5,8
NESTRANKARSKI BLOK PODPORE REFORMAM (BBWR-Bezpartyjny Blok Wspierania Reform)	16	5,4
NEMŠKA MANJŠINA OPOLSKEGA IN KATOVIŠKEGA VOJVODSTVA	4	brez obvezujočega praga
SKUPAJ	460	

Vir: Grzybowski in Mikuli, 2003: 212

Parlamentarne volitve 1993 so bile izpeljane v skladu z novim volilnim zakonom. Da bi se

¹⁰ UP je levičarska stranka s socialdemokratično naravo. V vladno koalicijo leta 1993 ni želela vstopiti, ker je bila ta po njenem mnenju preveč liberalna in ne dovolj levičarska. Stranka je danes članica Skupine socialdemokratov (www.wikipedia.org).

izognili preveliki politični razdrobljenosti so novi volilni predpisi postavili 5 odstotni volilni prag, ki so ga morale stranke preseči, da bi dobile mesto v parlamentu. Število strank v sejmu se je tako v primerjavi s prejšnjimi volitvami zmanjšalo z 29 na 7.

Volitve so se zasukale v korist leveice, saj je „sredinsko-desna koalicija med leti 92 in 93 postajala vse manj priljubljena (javno nezadovoljstvo s socialnimi stroški prehoda na račun tržne ekonomije, neuspeh poskus sredinsko-desnih strank o oblikovanju širokega zavezništva)“ (Derbyshire v Pirc 2005: 92). Velik poraženec parlamentarnih volitev 1993 je bila Solidarnost, katere kandidati za poslance niso prišli v parlament. Očitalo se jim je, da so se preveč ukvarjali s političnimi spori in s politiko ter zanemarjali probleme delavcev. Pozabili so, da so sindikat in ne politična stranka. Kljub dejstvu, da je Poljska katoliška država, so na teh volitvah podporo izgubljale ravno stranke, ki so se označevale za krščanske, predvsem Krščansko narodno združenje. Čeprav katoliška cerkev uradno ni podpirala nobene stranke, je mnogo duhovnikov v svojem imenu pozivalo volivce (vernike), naj volijo kandidate, ki priznavajo krščanske vrednote, in naj volijo proti levici. Levica je bila tista, ki je slavila zmago na volitvah. Iz tabele je razvidno, da je zmagala Zveza Demokratične leveice (SLD), ki se je pred tem preoblikovala iz socialdemokratske stranke kot naslednica razpuščene poljske združene delavske stranke (osvojila je več kot 20% glasov in 37% mest v Sejmu). Sledila ji je Poljska kmečka stranka (PSL), ki je dosegla 15% glasov in 28% mest v parlamentu. Na tretjo mesto se je uspelo uvrstiti Demokratični zvezi (UD), ki je na prejšnjih volitvah slavila zmago, tokrat pa uspela prepričati 11% volivcev. Nastala je nova leva koalicija, ki sta jo sestavljali obe največji stranki, PSL in SLD. Imeli sta skoraj dvotretjinsko večino (303 sedežev) v sejmu. Čeprav so nekateri menili, da oblast leveice pomeni vnovično vrnitev komunistov, se to ni zgodilo, saj je vlada nadaljevala z načrtanim lastninjenjem in uvajanjem tržnih zakonitosti (Zajc 2004: 143–144).

13. oktobra 1993 sta zmagovalni stranki (SLD in PSL) podpisali koalicijski sporazum, v katerem so bila določena načela in pogoji delovanja koalicije. Pogodili so se o ministrskih položajih v novi vladi in določili, da postane predsednik vlade Waldemar Pawlak iz stranke PSL. Vlada je bila od vsega začetka zelo ohlapno povezana. Zveza med obema koalicijskima strankama se sicer kasneje ni izkazala za učinkovito, vendar se je kljub temu uspela obdržati celotno štiriletno mandatno obdobje, do leta 1997 (Zajc 2001: 144). Koalicijski partnerji so se za časa svojega mandata trudili razširiti svoj vpliv, obenem pa so se morali ukvarjati z zelo močnim vplivom predsednika Walesa pri imenovanju treh

ministrstev (obramba, zunanje in notranje zadeve) ter s predsednikovim kasnejšim indirektnim nadzorom omenjenih ministrstev. Februarja 1995 je prišlo do spora med L.Walesa in predsednikom vlade W.Pawlakom, zaradi česar je slednji moral odstopiti. Zamenjal ga je Jozef Oleksy iz stranke SLD, ki se je na položaju uspel obdržati eno leto, ko so ga nato obtožili sodelovanja z Rusijo oziroma KGB-jem. Predsedniške volitve leta 1995 so opominjale stranke o nujnosti oblikovanja zavezništva desnih strank. Na volitvah sta se v drugem krogu spopadla bivši predsednik L.Walesa in voditelj stranke SLD, A.Kwasniewski. Z majhno razliko v rezultatu je zmagal A.Kwasniewski. Nezačuden je nastala situacija so L.Walesovi privrženci želeli destabilizirati levico z obtožbo sodelovanja, že prej omenjenega, predsednika vlade J.Oleksya v zaroti z Rusijo. Kriza znotraj koalicije je počasi dobivala svoje razsežnosti. Vzrok zmanjševanja priljubljenosti leve vlade je bila tudi nedoslednost obeh koalicijskih partnerjev. SLD je zagovarjala odprto ekonomijo, laično in liberalno ter pro-evropsko državo, medtem ko je PSL zagovarjala nacionalne in katoliške tradicije. Spretno je novo nastale razmere izkoristilo novo oblikovano zavezništvo desnih strank, ki so ga sestavljale skoraj vse naslednice Solidarnosti, pod imenom Volilna akcija Solidarnosti (AWS) (Grzybowski in Mikuli 2003: 196–198).

6.4 VOLITVE LETA 1997

IME STRANKE	ŠTEVILO MEST V PARLAMENTU	ODSTOTEK VOLILNIH GLASOV (%)
VOLILNA AKCIJA SOLIDARNOST (AWS-Akcja Wywrocza Solidarność)	201	33,8
ZVEZA DEMOKRATIČNE LEVICE (SLD- Sojusz Lewicy demokratycznej)	164	27,1
UNIJA SVOBODE (UW-Unia Wolnosci)	60	13,4
POLJSKA LJUDSKA STRANKA (PSL- Polskie Stronnictwo Ludowe)	27	7,3
GIBANJE ZA OBNOVO POLJSKE (ROP-Ruch Odbudowy Polski) ¹¹	6	5,6
NEMŠKA MANJŠINA	2	brez obvezujočega praga
SKUPAJ	460	

Vir: Grzybowski in Mikuli, 2003: 213

Septembske volitve leta 1997 so prinesle zmago bloku desno usmerjenih

¹¹ ROP je majhna evroskeptična politična stranka ustanovljena leta 1995 (www.wikipedia.org).

protikomunističnih strank pod imenom Volilna akcija Solidarnost (AWS)¹². Blok je nastal kot rezultat prizadevanj za vnovično združitev desnih političnih sil. Zvezo so sestavljali sindikat Solidarnost, zmerne krščanskodemokratske stranke in skrajno nacionalistične stranke. Stranke znotraj AWS¹¹ so imele za skupni cilj odstranitev postkomunistov z oblasti, a so se med seboj zelo razlikovale glede konkretnih vprašanj tranzicije. AWS je na volitvah s 33,8% glasov volivcev dobila 201 sedež v sejm. Kljub precejšnjim programskim in političnim razlikam je v koalicijo povabila desnosredinsko Unijo svobode (UW)¹³, ki je s 13,4% glasov dobila 60 sedežev. Unijo svobode, ki je tako kakor stranke v AWS izšla iz protikomunistične opozicije, a se je po letu 1989 zaradi različnih političnih interesov z njo razšla, so sestavljali predvsem predstavniki poljske inteligence in strokovnjaki v nekdanjem gibanju Solidarnost, kar ji je tudi zagotovilo prevzem najpomembnejših resorjev (med njimi ključne položaje za vključevanje poljske evroatlantske politične, gospodarske in vojaške strukture). Večinsko koalicijo sta sestavili dve desnosredinski stranki AWS in UW (skupaj 261 poslancev). V opoziciji so se znašle Zveza demokratične levice (SLD) z 164 poslanci, Poljska ljudska stranka (PSL) z 27 poslanci, Gibanje za obnovo Poljske (ROP) s 6 poslanci in dva poslanca nemške manjšine. Desničarska vlada je sicer imela parlamentarno večino, a ni imela celotne oblasti (Zajc 2004: 144). Nova vlada pod vodstvom Jerzyja Buzeka je

¹² Nastala je leta 1996 kot koalicija več kot 30 strank. Združevala je liberalne, konzervativne in krščansko demokratične sile. Reforme v državi, ki so bile povezane z vstopom v NATO leta 1999 in s pridruženjem EU, so ustvarile konflikte znotraj koalicije. Nekaj članov stranke je zato odšlo v bolj liberalno Državlansko platformo (PO), desničarko Pravo in pravičnost (PiS) ter v Gibanje za obnovo Poljske (ROP). Leta 2001 je koalicija štele le še tri stranke. Na volitvah istega leta ni zbrala dovolj glasov, da bi vstopila v parlament. Danes koalicija ne obstaja več (www.wikipedia.org).

¹³ Liberalna stranka UW je bila ustanovljena leta 1994 z združitvijo Demokratične zveze (UD) in Liberalnega demokratičnega kongresa (KLD). Obe stranki imata svoje korenine v Solidarnosti in podpirata svobodni trg, osebno svobodo, zavračata vse vrste ekstremizmov ter podpirata evropsko integracijo v smislu širjenja EU. Leta 2001 so nekateri člani desničarskega dela stranke prešli v Državlansko platformo (PO). UW se je sicer obdržala na politični sceni kot socialno-liberalna stranka, vendar je večji del svojega vpliva izgubila. Kljub temu da od volitev leta 1997 ni več prišla v parlament, si je leta 2004 na evropskih volitvah uspela zagotoviti 4 sedeže od 54, ki jih ima Poljska v Evropskem parlamentu. Je članica skupine Evropske, liberalne, demokratske in reformistične stranke. Od leta 2005 stranka obstaja pod imenom Demokratična zveza (PD). PD je bila uradno ustanovljena 9. maja 2005 kot legalna naslednica UW. Čeprav je stranka uživala veliko medijske pozornosti in podpore s strani poljskih intelektualcev, ji leta 2005 ni uspelo vstopiti v poljski parlament. Transformacija UW v PD ni bistveno vplivala na javnomnenjsko podporo liberalcem, katera se od poletja 2004 dalje giblje med 3% in 6%. Politični analitiki dvomijo, da se bo stranka uspela obdržati na poljski politični sceni v takšni obliki kot je (www.wikipedia.org).

močno kritizirala politiko predhodne koalicije, predvsem prepočasno izvajanje družbenih in gospodarskih reform, kot cilj pa si je zadala dokončno obračunanje s komunistično preteklostjo. Prav slednje je povzročalo nesoglasja med predsednikom A.Kwasniewskim in vlado. V času mandata je predsednik A.Kwasniewski s svojim vetom nekajkrat preprečil poskuse vlade, da bi spremenila določene zakone.

25. maja 1997 so poljski volivci na referendumu potrdili novo poljsko ustavo z 52,7% glasov. Nova ustava daje večji pomen vlogi parlamenta in tako zmanjšuje moč in vlogo predsednika države. Ta ima še vedno pravico razpustitve parlamenta, vendar le v primeru da v roku štirih mesecev poljski parlament ne bi uspel sprejeti proračuna in v primeru, da parlament ne bi sprejel predsednikovega predloga za sestavo vlado oziroma je ne bi bil sposoben sam sestaviti (člen 225). Odgovornost za notranje zadeve in zunanjo politiko je sedaj v pristojnosti kabineta vlade. Predsednik je z novo ustavo izgubil pravico vmešavanja v kabinet premierja države (člen 146.1).

Leta 1999 je J.Buzekova vlada začela izvajati obširne družbene reforme (zdravstvo, socialna varnost, izobraževanje), ki so bile slabo zastavljene in neučinkovito izvedene. Ker se je J.Buzek dobro zavedal širokega nezadovoljstva z vlado, je izvedel reorganizacijo vladnega kabineta. Enotnost znotraj koalicijske vlade je po neuspehi izvedbi družbenih reform in sprememb v gospodarstvu, ki bi jih Poljska morala izpeljati zaradi povezovanja z EU, začela naglo zmanjševati. Maja 2000 se je kriza znotraj vladajoče koalicije samo še poglobila. Odprt konflikt med koalicijskima partnerjema AWS in UW je pomenil dokončen umik UW iz koalicije. Iz vlade se je umaknilo devet ministrov in J.Buzekova vlada je postala manjšinska (Grzybowski in Mikuli 2003: 201). Junija je prišlo do rekonstrukcije vlade. Zaradi neučinkovitosti vlade pri uresničevanju reform se je Poljska znašla na repu seznama držav kandidatk za pridružitve EU.

Oktobra 2000 so bile predsedniške volitve, na katerih je ponovno zmagal A.Kwasniewski, medtem ko je Walesa doživel popoln poraz, saj se je zanj odločilo le približno odstotek volivcev. Podpora UW je drastično padala, medtem ko so se znotraj AWS kopičila napetost. Konzervativna ljudska stranka pod vodstvom Jan Rokite je izstopila iz AWS in se pridružila novo nastajajoči Državlanski platformi (PO). Zelo popularen minister za pravosodje Lech Kaczyński se je odločil ustanoviti novo stranko na poljski politični sceni, imenovano Pravo in pravičnost (PiS). Znotraj AWS so se začele pojavljati odkrite obtožbe in tako je spomladi

2001 tudi sindikat Solidarnost zapustil AWS. Vse te spremembe v političnem prostoru so povzročile nezadovoljstvo pri volivcev in posledično izgubljanje popularnosti AWS ter UW in ostanka J.Buzekove vlade (Grzybowski in Mikuli 2003: 201–202). Ljudje so se počutili prevarane in izkoriščane. Populistične stranke in gibanja so postajali vse bolj zanimiva alternativa, zato jim je podpora začela počasi rasti. Pri tem predvsem izpostavljamo Samoobrano (SRP) in pa Ligo poljskih družin (LPR). Samoobrana je uživala podporo predvsem v ruralnih območjih države. Leta 2000 je stranka organizirala zaprtje glavnih cest v državi s ciljem, da pridobi medijsko pozornost. Vse hujši problemi in poglobljanje nezaupanja javnosti so povečevali verjetnost, da se na prihodnjih parlamentarnih volitvah vrne na oblast koalicija Zveze demokratične levice (SLD) in Poljske ljudske stranke (PSL) (Grzybowski in Mikuli 2003: 202–203).

6.5 VOLITVE LETA 2001

IME STRANKE	ŠTEVILO MEST V PARLAMENTU	ODSTOTEK VOLILNIH GLASOV (%)
SLD+UP (koalicija ZVEZE DEMOKRATIČNE LEVICE IN ZVEZE DELA)	216	41,04
DRŽAVLJANSKA PLATFORMA (PO-Platforma Obywatelska)	65	12,68
SAMOOBRANA (SRP-Samoobrona Rzeczypospolitej Polskiej)	53	10,20
PRAVO IN PRAVIČNOST (PiS-Prawo i Sprawiedliwość)	44	9,50
POLJSKA LJUDSKA STRANKA (PSL- Polskie Stronnictwo Ludowe)	42	8,98
LIGA POLJSKIH DRUŽIN (LPR-Liga Polskich Rodzin)	38	7,87
NEMŠKA MANJŠINA	2	brez obvezujočega praga
SKUPAJ	460	

Vir: Grzybowski in Mikuli, 2003: 213

Septembrske parlamentarne volitve leta 2001 so potekale v zapletenih gospodarskih in socialnih razmerah. Udeležilo se jih je manj kot polovica volivcev. Nesporne zmagovalke volitev so bile levo-sredinske stranke. Na teh volitvah niso bile tako pomembne same ideološke razlike med strankami, temveč je prišel do izraza predvsem protest proti nesposobnosti in korumpiranosti prejšnje oblasti. S prepričljivo večino je zmagala koalicija strank Zveza demokratične levice (SLD) in Zveza dela (UP). Skupaj sta dobili 41,04% glasov in 216 sedežev v parlamentu. Drugo mesto je dosegla novo oblikovana desno-sredinska stranka Državljanska platforma (PO) z 12,7% glasov oziroma 65 parlamentarnih

mest, sledila ji je Samoobrana z 10,2% ter Pravo in Pravičnost z 9,5%. Bivša vlada je na volitvah doživela velik udarec, saj AWS in UW nista dobili dovolj glasov za vstop v parlament. Veliko presenečenje pa je pomenil porast glasov za radikalne in populistične stranke. To sta bili predvsem konservativna stranka Pravo in pravičnost (PiS), ki se je zavzela za boj proti kriminalu in korupciji in za vnovično uvedbo smrtne kazni, in Samoobrana, ki predstavlja skrajno kmečko gibanje. Samoobrana je z obljubami o izboljšanju socialnega položaja vseh slojev pridobila naklonjenost volivcev tako na podeželju kot tudi v mestih. Uspešna je bila tudi Liga poljskih družin (7,87% glasov), ki je predstavljala nacionalistične interese in se zavzemala za ohranitev nacionalne suverenosti ter razveljavitev sporazumov z EU. Od prejšnjih strank je v Sejm uspelo priti Poljski ljudski stranki (polovico parlamentarnih sedežev je izgubila predvsem na račun Samoobrane) in liberalni stranki Državljska platforma (Zajc 2004: 145).

Z 41% glasov zavezništvo SLD in UP ni uspelo sestaviti večinske vlade, zato je v koalicijo vstopila tudi PSL, „ki je sicer dobila manj glasov kakor kmečka stranka Samoobrana, a je prevagalo to, da so bile druge stranke ideološko preveč oddaljene od levice, praktične izkušnje o sodelovanju v koaliciji s kmečko stranko pa je levica že imela iz obdobja 1993-1997. Poleg tega je seštevek sedežev vseh strank (SLD je dobila 200, UP 16 in PSL 42 sedežev) pomenil zadostno večino 258 poslancev“ (Zajc 2004: 145). Nova levičarska koalicija je oblikovala vlado pod vodstvom predsednika SLD Leszeka Millerja. L. Millerjev kabinet se je osredotočil na nujno izboljšanje javnih financ in na boj proti visoki stopnji brezposelnosti. V zunanji politiki je zavzel pro-evropsko držo in tako nameraval pospešiti pogajalski proces z EU, ki se je v obdobju prejšnje vlade upočasnil (Grzybowski in Mikuli 2003: 205). Opozicijo so sestavljale stranke od desnice (PiS z 44 poslanci in liberalci z 65 poslanci) do populistične levice (poslanci stranke Samoobrana in radikalnih populistov Liga poljskih družin, ki so imeli skupaj 91 sedežev). Prevladujoči del desno-sredinske opozicije (PO in PiS), ki je predstavljal ostanek bivših vladnih strank, je bil fragmentiran in šibak, kar je bilo verjetno posledica ogromnega padca priljubljenosti prejšnje vladajoče stranke AWS (med leti 1999 in 2001 je priljubljenost stranki padla s 30% na manj kot 5%). Prav nepovezanost je omenjenima strankama onemogočala, da bi oblikovale verodostojno grožnjo vladajoči SLD. Drugi del opozicije sta sestavljali Samoobrana in Liga poljskih družin (LPR). Pogosto sta bili obe stranki prej obstruktivni kot konstruktivni članici opozicije, kljub temu pa je SLD s kmečko Samoobrano nekajkrat sklenila strateško zavezništvo na določene teme v parlamentu (sprejetje spremembe pravil na lokalnih

volitvah 2002-d'Hondtova metoda). Odnosi med omenjenima strankama so se s spremembo vodstva Samoobrane začeli slabšati. Stranka je začela kritizirati vladno kmetijsko politiko in njen pogajalski proces z EU glede omenjene politike. Ravno kmetijska politika je v zadnjih letih predstavljala največji destabilizator politične dinamike na Poljskem¹⁴. Ne glede na to, je SLD leta 2002 dosegla velik dosežek, saj je pospešila pogajanja z EU in zaključila številna težavna poglavja (regionalna pomoč, kmetijstvo) in s tem Poljsko postavila ob bok najuspešnejših kandidatov za vstop v EU. Vendar je tudi SLD imela izkušnje z notranjimi spori, med katerimi je bila najpomembnejša borba za oblast med predsednikom A.Kwasniewskim in premierjem L.Millerjem glede izbire novega finančnega ministra julija 2002. Na mesto ministra M.Belke je prišel novi minister Gregorz Kolodko (Keat 2003: 459–461). Marca 2003 je napornega koalicijskega vladanja poljske levice in kmečkih narodnjakov bilo konec. PSL je zapustila vlado. Koalicija je s tem izgubila večino, njena vlada pa je v tehničnem smislu postala manjšinska. Kmalu zatem se je vlada soočila z množico težavnih odločitev (vključno z vojaško podporo v anglo-ameriški intervenciji v Iraku in potrebo po javno finančnih reformah). Njena popularnost je začela padati (Grzybowski in Mikuli 2003: 206).

Leto 2004 je v poljsko politiko prineslo nove spremembe. Predsednik vlade Miller je napovedal, da bo po vstopu Poljske v EU ponudil svoj odstop. V ožjem vodstvu stranke so se okrepile zahteve po ločitvi funkcij voditelja stranke in predsednika vlade, ker da bi to naj pripomoglo k rešitvi SLD, ki ji je priljubljenost zelo padla. Levica je na Poljskem izgubila podporo tradicionalnih volivcev zaradi vladne politike. Volivci se niso strinjali z zelo omejevalnimi ukrepi, ki jih je L.Miller uveljavil v skladu z zahtevami EU. Večina Poljakov je sicer podpirala članstvo v evropski integraciji, vendar je menila da je bil L.Miller pri pogajanjih preveč popustljiv. S svojo politiko je naletel na neodobranje tudi znotraj lastne stranke. L.Miller je z mesta vodje stranke odstopil in nadomestil ga je Krzysztof Janik. Vladajoča stranka je konec marca 2004 razpadla na dva dela. Frakcija „deseterice“ pod vodstvom predsednika parlamenta Marek Borowskega je sklenila ustanoviti novo stranko Socialdemokracija Poljske in zagrozila, da bodo nastopili proti vladi. Celotno predsednik A.Kwasniewski je začel v ozadju nastopati proti vladi. L.Millerju je dal na voljo mesec dni,

¹⁴ Približno 38 odstotkov Poljakov je iz ruralnega območja in večina kmetijskih površin je neizkoriščanih oziroma se ne razvijajo tako kot bi morale. Večina podeželskega prebivalstva se je zato počutila kot relativni poraženec post-komunistične tranzicije in je videla v Zahodu grožnjo. Tradicionalno je interese podeželskega prebivalstva zavzemala PSL, z oblikovanjem Samoobrane pa se je to spremenilo (www.wikipedia.org).

da poišče svojega novega naslednika (Marinković 2004a). Millerjeva vlada je odstopila dan po vstopu Poljske v EU. Novi predsednik vlade je postal nekdanji finančni minister Marek Belka, ki je uspel dobiti podporo poslancev šele po dveh glasovanjih konec junija 2004. Kot glavno nalogo nove vlade je označil ureditev poljskih gospodarskih razmer ter ureditev socialnih pravic (zaposlovanje in zdravstveno varstvo).

Junija 2004 so sledile volitve za evropski parlament, katerih se je udeležilo manj kot 21 odstotkov Poljakov. Polovica vseh, ki je prišla na volišča, je glasovala za protievropske stranke. Te so Liga poljskih družin, Pravo in pravičnost, Samoobrana ter precejšen del kmečke stranke PSL. Šibkost levo usmerjenih oblasti je veliko pripomogla k temu, da je desnica dosegla boljše rezultate.

Leto 2005 poljski vladi prav tako ni bilo naklonjeno. Parlamentarna in politična kriza sta se vse bolj poglobljali. M.Belka je ponudil svoj odstop, česar predsednik A.Kwasniewski ni želel sprejeti, saj je želel da bo vlada ostala do jesenskih parlamentarnih volitev in med drugim ustrezno pripravila vrh predsednikov držav in vlad članic Sveta Evrope, kateremu je Poljska takrat predsedovala (Marinković 2005a).

6.6 VOLITVE LETA 2005

IME STRANKE	ŠTEVILO MEST V PARLAMENTU	ODSTOTEK VOLILNIH GLASOV (%)
PRAVO IN PRAVIČNOST (PiS- Prawo i Sprawiedliwość)	155	27,0
DRŽAVLJANSKA PLATFORMA (PO-Platforma Obywatelska) ¹⁵	133	24,1
SAMOBRANA (SRP- Samoobrona Rzeczypospolitej Polskiej)	56	11,4
ZVEZA DEMOKRATIČNE LEVICE (SLD- Sojusz Lewicy demokratycznej)	55	11,3
LIGA POLJSKIH DRUŽIN (LPR- Liga Polskich Rodzin)	34	8,0
POLJSKA LJUDSKA STRANKA (PSL- Polskie Stronnictwo Ludowe)	25	7,0
NEMŠKA MANJŠINA	2	brez obvezujočega praga
SKUPAJ	460	

Vir: Wikipedia, the free encyclopedia (www.wikipedia.org)

Jesen 2005 je bila v znamenju parlamentarnih in predsedniških volitev. Najprej so se poljski volivci 25. septembra 2005 odločali o novi sestavi parlamenta. Zmago je z 27 odstotki slavila konzervativna desničarska stranka Pravo in Pravičnost (PiS), drugo mesto je pripadlo Državljanski platformi (PO) s 24,1 odstotki glasov. Do takrat vladajoča SLD je zasedla četrto mesto z 11,3 odstotki. Za las jo je prehitela kmečka radikalna stranka Samoobrama, ki je zbrala 11,4 odstotke glasov poljskih volivcev. SLD, ki je Poljsko pripeljala v Evropsko unijo, si je svojo 41 odstotno podporo volivcev, ki jo je bila deležna leta 2001, zapravila med štiriletno vladavino.

Že pred volitvami so javnomnenjske raziskave napovedovale očiten premik v desno, takratni vladajoči SLD pa so predvsem zaradi številnih škandalov, povezanih s korupcijo in zlorabo oblasti napovedovali neuspeh. Desničarske stranke so v času kampanje zato obljubljale moralno revolucijo in zmanjšanje posebnih ugodnosti za politike, ki sicer veljajo za najbolj skorumpirano kasto nove družbe (Marinković 2005b). V parlament sta prišli tudi konzervativna Liga poljskih družin (LPR), ki je dobila 8 odstotkov glasov oziroma 34 mest

¹⁵ Državljanska platforma (PO) je liberalna konzervativna politična stranka na Poljskem. Od parlamentarnih volitev leta 2005 je glavna in največja opozicijska stranka. V mandatnem obdobju 2001-2005 je stranka po javnomnenjskih raziskavah uživala med 26% in 30% podpore. Takšno popularnost stranke gre pripisati tudi udeležbi Jan Rokite v posebnem parlamentarnem odboru (raziskovali afero Lew Rywin), kjer je

v parlamentu ter Poljska ljudska stranka (PSL), ki je dobila 7 odstotkov glasov oziroma 25 mest v parlamentu.

Po parlamentarnih volitvah so se pričela burna koalicijska pogajanja, ki so potekala vzporedno z dogajanjem predsedniških volitev 9. oktobra 2005. Ozračje je postajalo napeto, saj je dober teden po parlamentarnih volitvah Poljska še vedno bila brez nove koalicije. Zmagovalni stranki PiS in PO imata dokaj različne poglede na gospodarski razvoj in politične reforme v državi. Povsem se strinjata edino glede proameriške zunanje politike in zadržanosti do nove evropske ustave. Na domači politični sceni ju združuje namera, da izpeljeta popolno dekomunizacijo družbe in resnejšo lustracijo, ločuje pa ju liberalni odnos PO do gospodarstva in navdušenje PiS nad zahodnoevropskim modelom socialne države (Marinković 2005c).

Na predsedniških volitvah sta se v drug krog uvrstila Donald Tusk iz desnosredinske PO in po pričakovanjih Lech Kaczyński (eden izmed bratov dvojčkov) iz katoliške PiS. Volitve so potekale povsem v skladu z napovedmi z uvrstitvijo obeh kandidatov v drugi krog in hkrati potrdile zasuk poljskega volilnega telesa v desno, ki so ga bile nakazale že parlamentarne volitve. Predsednik stranke PiS Jarosław Kaczyński ni izkoristil pravice do avtomatičnega prevzema funkcije poljskega premiera, ki si jo je pridobil kot vodja zmagovalne stranke na parlamentarnih volitvah. Mandat za sestavo vlade je bil zato na predlog Jaroslawa Kaczyńskiego podeljen Kazimierz Marcinkewiczu iz iste stranke. J.Kaczyński se je odrekel premierski funkciji, da svojemu bratu Lechu Kaczyńskemu ne bi zmanjšal možnosti za zmago na predsedniških volitvah. Kar se je kasneje izkazalo za pravilno odločitev. Predsedniške volitve je z 54 odstotki dobil takratni župan Varšave Lech Kaczyński iz stranke PiS, medtem ko je Donald Tusk zbral 46 odstotkov glasov. L.Kaczyński je med predsedniško kampanjo ostro napadal politično korupcijo in hkrati poudarjal pomen katoliških vrednot v družbi. Zavzemal se je za bolj nacionalistična stališča in za večje zaveznitvo z ZDA. Glede slednjega je požel več kritik s strani mlajšega in bolj izobraženega sloja, vendar je na koncu vseeno zmagal, predvsem s pomočjo kmetov in revnih slojev (Marinković 2005d).

Koalicijska pogajanja med vodilnima strankama so propadla, potem ko je na mesto

uspeš odkriti veliko nepravilnosti vodenju vlade postkomunistične SLD (www.wikipedia.org).

predsednika parlamenta bil izvoljen Marek Jurek iz stranke PiS. Stranki sta se namreč dogovorili po volitvah, da mesto predsednika parlamenta pripade stranki PO. Vendar je PiS zavrnila kandidata PO za to mesto Bronislawa Komorowskega, parlamentarci pa so za svojega predsednika izbrali Jureka. Dober mesec po parlamentarnih volitvah je na Poljskem zapriseгла 17-članska manjšinska vlada pod vodstvom konservativne stranke PiS novega premierja Kazimierza Marcinkiewicza. Le ta se je za oblikovanje manjšinske vlade odločil potem ko so se neuspešno končala pogajanja med PiS in PO. Glavni razlog za neuspeh pogajanj so bila nestrinjanja glede tega komu naj bi v novi vladi pripadli najpomembnejši položaji. Manjšinsko vlado so tako sestavili le člani stranke PiS. Novo vlado je podprlo 272 poslancev, proti jih je glasovalo 187. Vlada je prejela podporo kmečke stranke Samoobrambe, nacionalistične Lige poljskih družin in zmerne kmečke stranke PSL. Proti so glasovali socialdemokrati (SLD) in liberalci stranke PO (STA 2005a).

Premier K.Marcinkiewicz je predstavil pet glavnih nalog manjšinske vlade, katere cilj je „popraviti“ državo, ki so jo podedovali po štiriletni vladavini levice. Vladni program predvideva izboljšanje varnosti, ekonomsko in družbeno krepitev družine, solidarnost v gospodarski politiki in hitrejši razvoj vasi. Dejal je, da je poljska država „moralno sprijena“ in slabo vpliva na gospodarstvo in prebivalstvo (Marinković 2005e). Nova vlada je kot eno glavnih programskih nalog napovedala tudi čistke v pravosodnih in varnostnih organih, policiji in vojski, kar je dokaj hitro začela udejanjati. Kadrovske spremembe so bile izpeljane tudi v drugih organih državne administracije. Odpravili so funkcijo ministra za enakopravnost moških in žensk. Nove ljudi so zaposlili v institucijah za sodelovanje z EU. Ankete javnega mnenja so pokazale, da je veliko Poljakov nezadovoljnih s tem, da imajo namesto koalicijske manjšinske vlado, ki si mora pridobiti podporo populistov iz Samoobrane in radikalnih nacionalistov iz LPR (Marinković 2005f). Zaradi vzpostavitve enostrankarske manjšinske oblasti so že analitiki predvidevali, da bo poljska vlada imela veliko težav pri zagotavljanju potrebne večine v parlamentu. Le dva meseca po zmagi PiS na parlamentarnih volitvah je izbruhnila politična kriza. Pojavljati so se začele govorice o predčasnih volitvah. Parlament so opozorili, da mora do konca meseca novembra sprejeti proračun za leto 2006, v drugačnem primeru lahko pride do razpusta parlamenta in novih volitev. Posledica tega je bila, da so opozicijske stranke sprejele „stabilizacijski pakt“. Vodstvu kmečke Samoobrane¹⁶ in nacionalistične LPR, ki sta podpisali pakt o stabilizaciji,

¹⁶ Samoobrana je kmečka radikalna politična stranka, ustanovljena leta 1993. Na parlamentarnih volitvah leta 2001 je zosvojenimi 10,2% glasov tretja politična sila v državi. Čeprav po volitvah uradno del opozicije,

sta s tem zagotovili parlamentarno večino vladi konservativcev PiS (Marinković 2006a).

Zmage desničarske stranke PiS je kot kaže bila bolj „pirava zmaga“. K. Marcinkiewicz je sicer prišel na čelo vlade, vendar zaradi neugodnih koalicijskih razmerij ni mogel vladati kot bi njegova „mentorja“ (brata Kaczynski) in njihovi volivci želeli. To je predvsem zato, ker so propadli vsi poskusi stranke PiS, da bi se z Državlansko platformo Donalda Tuska, povezala v povolilno „veliko koalicijo“. Obe stranki sicer prihajata iz desnega pola, vendar se njuna programska izhodišča, predvsem kar zadeva notranjo politiko, razlikujejo¹⁷.

Torej, vsi poskusi zmagovite stranke, da bi se povezala s PO v „veliko koalicijo“ so propadli. Zato je 5. maja 2006 PiS podpisala koalicijski sporazum z manjšimi parlamentarnimi strankami, kar bi znalo biti neugodno, kajti obe mali stranki tako Samoobrana kot Liga poljskih družin sodita med stranke, ki se jim pripisujeta ekstremizem in nacionalizem, njuna zunanjepolitična usmeritev pa je izrazito protievropska. Podpredsednika vlade sta postala vodja Samoobrambe Andrzej Lepper in vodja LPR Roman Giertych. Hkrati je Lepper postal tudi minister za kmetijstvo, Giertych pa minister za izobraževanje. Kazimierz Marcinkiewicz se je zaradi lokalnih volitev novembra 2006, na katerih je kandidiral za župana Varšave, odrekel premierskemu stolčku in podal svoj odstop. Županske volitve je kasneje izgubil. Novi premier Poljske pa je postal Jaroslaw Kaczynski. Poljska je tako popolnoma prešla v roke dvojčkoma Lechu in Jaroslawu Kaczynskemu (Jakšić 2006).

stranka podpre vladajočo SLD v številnih ključnih trenutkih glasovanja in tako omogoči SLD ostati na oblasti. Stranko zaznamuje prav posebno izstopajoče vedenje v sejmju kot je recimo, da je uporabila lastne zvočnike po tem, ko ji je preteklo dovoljen čas za besedo ali pa primer, ko trdi, da se je največje opozicijska stranka PO sestala s člani talibanske skupine v mestu Klewki, da bi jim prodala antraks. Več članov stranke je bilo predmet preiskave kaznivih dejanj od ponarejanja do drugih nezakonitih dejanj. Leta 2006 je izbruhnil škandal, ko je bivša predsednica lokalne stranke Aneta Krawczyk obtožila vodje stranke spolnega nadlegovanja. Izpostavila je predvsem Andrzej Lepperja in Stanislaw Lyzwinskega. Pridružile so ji se še druge članice stranke (www.wikipedia.org).

¹⁷ „Tusk in njegova stranka se zavzemata za resne posege v gospodarstvo, s čimer bi se brezposelnost, ki je ponekod v državi 30-odstotna, še povečala. Prizadevata si za spodbujanje obetavnih srednje velikih in velikih podjetij, kar bi dolgoročno omogočilo okrevanje za zdaj še vedno bolehnega poljskega gospodarstva. Jaroslaw Kaczynski pa meni nasprotno, da si bo poljska družba v celoti, ne le njeno gospodarstvo, opomoglo predvsem, ko se bo končno začel boj proti korupciji in drugim „slabostim“, ki so se nakopičile med vladavino levičarjev“ (Jakšić 2006).

Ne dolgo zatem, je septembra 2006, ponovno izbruhnilo v poljski vladi. Prišlo je do razkola med Lepperjem in Kaczynskim. Vzrok za njun spopad je bila grožnja podpredsednika vlade, da ne bo podprl proračuna. Lepper je zagrozil, da bo njegova stranka glasovala proti vladnemu predlogu proračuna¹⁸. Premier Kaczynski je zato predlagal razrešitev Lepperja, katerega je konec meseca predsednik Lech Kaczynski tudi odstavil z mesta podpredsednika vlade in ministra za kmetijstvo. Za novo podpredsednico vlade so imenovali nekdanjo ministrico za finance Zyto Gilowsko. Ta je v preteklosti bila odslovljena iz vlade zaradi obtožbe, da je v času komunizma sodelovala s tajno službo (STA 2006a).

Poljska koalicijska vlada se je znašla v razpadu. Za Lepperjem je z odstopom vlado zapustila tudi ministrica za delo in socialne zadeve Anna Kalata. V vladi je tako ostal le še en minister iz Samoobrambe, minister za stanovanjsko politiko Antoni Jaszczak. Jaroslav Kaczynski se je znašel pred novim izzivom, da se sestavi novo koalicijo in se na ta način izogne predčasnim volitvam. Oktobra 2006 je PiS obnovila koalicijo s Samoobrambo in LPR, za največje presenečenje pa je poskrbel predsednik države Lech Kaczynski, ki je Lepperja znova imenoval za podpredsednika vlade (STA 2006b). Ko je že kazalo, da je vlada končno zaplula v bolj mirne vode, je ponovno izbruhnila kriza. Pravo in pravičnost je imela čedalje večje težave s koalicijskima partnerjema LPR in Samoobrambo. Voditelja obeh strank sta namreč prepričana, da se brez njune podpore brata Kaczynski ne moreta obdržati na oblasti, zato se ne bojita ostrih kritik svojega vedenja. Vodja LPR Roman Giertych poskuša s svojimi konservativnimi odloki spremeniti ne samo učne programe, ampak tudi navade na poljskih šolah¹⁹.

Julija 2007 je poljski predsednik Lech Kaczynski, na predlog svojega brata Jaroslawa, ponovno odstavil Andrzeja Lepperja. A. Lepper je bil odstavljen na podlagi obtožbe protikorupcijske agencije. Vpleten bi naj bil v poskuse podkupovanja med kupovanjem

¹⁸ Premier Kaczynski pri proračunu stavi na proračunsko konsolidacijo in omejitev izdatkov, Lepper pa se zavzema za povečanje proračunskega primanjkljaja, da bi tako imeli na voljo več denarja za socialne programe (Jakšič 2006).

¹⁹ V poljskih osnovnih in srednjih šolah bi radi uvedli nov predmet-patriotizem, prav tako je Giertych predlagal učni program za poljske gimnazije, s katerega bi črtali svetovno znane pisatelje kot so Goethe, Kafka in Dostojevski, ker so moralni konflikti v delih nezaželeni. Giertych se je udeležil tudi mednarodne konference ministrov za šolstvo v Heidelbergu, kjer se je predstavljajal kot zagovornik katoliškega fundamentalizma in politične nestrpnosti do drugačnih pogledov na svet. Zahteval je, da se v vsej EU prepove splav in prepreči „homoseksualna propaganda“ (Marinković 2007a).

parcel na območju Mazurskih jezer. Od zadnjih parlamentarnih volitev naprej poljska vlada ne uspe normalizirati oziroma stabilizirati politično dogajanje v državi. Država tone vse globlje v vladno krizo. „Izzivanje krize naj bi bila že dlje časa edina metoda, s katero se brata Kaczynski lahko obdržita na oblasti“, meni Donald Tusk iz PO. Naslednje parlamentarne volitve so predvidene za leto 2009, vendar situacija na Poljskem kaže da so predčasne volitve neizogibne. Samoobrana je namreč v začetku avgusta 2007 izstopila iz koalicije, potem ko je poljski predsednik na mesto ministra za kmetijstvo postavil člana stranke PiS Wojciecha Mojzeszowicza, ki je bil prej član Samoobrane. Po njihovem mnenju naj bi bilo W.Mojzeszowiczevo imenovanje za ministra kršitev koalicijskega sporazuma, saj ta predvideva, da kmetijstvo ministrstvo vodi član Samoobrane (STA 2007a). Odstavitvam v vrstah vlade pa še ni bilo konca. Premier Kaczynski je nepričakovano odstavil tudi notranjega ministra Janusza Kaczmareka, ker naj bi ta z izdajanjem informacij oviral preiskavo o domnevni korupciji na ministrstvu za kmetijstvo. Samoobrani je sledila tako tudi LPR in izstopila iz koalicije. Vladajoča PiS je tako od sredine avgusta ostala brez večine in brez možnosti vladanja. Sejm je tako dve leti pred iztekom svojega mandata izglasoval samorazpustitev in s tem avtomatično omogočil razpis novih parlamentarnih volitev oktobra.

7. PARLAMENTARNE VOLITVE V SLOVENIJI

Začetek intenzivnega tranzicijskega procesa v Sloveniji lahko postavimo v začetek leta 1989, ko so bile ustanovljene prve nove demokratične politične stranke: Demokratična, Kmečka in Socialdemokratska, ki se zaradi zakonske omejitve niso mogle imenovati stranke, ampak zveze, so pa zahtevale pravico do svobodnega političnega združevanja oziroma konec nestranskega pluralizma. Odločilni dogodki za preboj demokratičnih sil so se zvrstili v jeseni 1989 (Prunk 2000: 45). 27. septembra 1989 je Skupščina Socialistične republike Slovenije sprejela 82 amandmajev k takratni slovenski ustavi iz leta 1974, s katerimi so bile ponovno uvedene klasične človekove pravice in vzpostavljena podlaga za povsem drugačen političen sistem, kot je takrat prevladoval v Jugoslaviji. 27. decembra 1989 je skupščina sprejela še nov liberalen volilni zakon za izvedbo volitev leta 1990 (Zajc 2000: 96–97).

7.1 VOLITVE LETA 1990

Prva slovenska strankarska koalicija, ki se je oblikovala pred prvimi demokratičnimi volitvami leta 1990, je bila koalicija Demos. Sestavljena je bila iz novih strank, ki so nasprotovale prejšnjemu sistemu samoupravnega socializma. Na parlamentarnih volitvah aprila leta 1990 je zmagala s 54 odstotki, medtem ko je stara kontinuiteta dobila le 46 odstotkov. Koalicija Demos je hitro sestavila svojo vlado (trajala je od 16.5.1990 do 14.5.1992), ki jo je vodil Lojze Peterle, predsednik Slovenskih krščanskih demokratov, stranke, ki je v Demosu dobila največ, to je 13 odstotkov glasov (Prunk 2000: 46). Koalicija Demos je povezovala konservativce in liberalce, populiste ter socialne demokrate. Imela je izredno veliko vlogo, saj je oblikovala prvo demokratično vlado, vodila nadaljnji proces demokratizacije in izvedla osamosvojitve Slovenije (Zajc v Pirc 2005: 46). Na volitvah za predsednika predsedstva Republike Slovenije Demosu ni uspelo z njegovim kandidatom Jožetom Pučnikom, ki je bil sicer predsednik Socialdemokratske stranke. Za predsednika RS je bil maja na neposrednih volitvah v drugem krogu izvoljen Milan Kučan z 59 odstotki. Novembra 1990 se je koalicija Demos odločila za plebiscit za samostojno Slovenijo. 23. decembra istega leta je na plebiscitu 88,2 odstotka ljudi glasovalo za samostojno Slovenijo. 25. junija leta 1991 je slovenski parlament sprejel deklaracijo o neodvisnosti Republike Slovenije in nekaj s tem povezanih zakonov. Dan kasneje je bila svečana razglasitev državne neodvisnosti. Jugoslovanska vlada se z dejanji slovenskega parlamenta ni strinjala, zato je v noči razglasitve slovenske neodvisnosti jugoslovanska armada (JA) začela zasedati mejne prehode Slovenije. Začela se je desetdnevna vojna, ki se je po posredovanju evropske diplomacije končala s sporazumom 7.julija. Slovenija je tako ohranila nadzor nad svojim ozemljem in odpravila blokado enot JA (www.ukom.gov.si/10let/pot/).

Nov Demosov režim je hitro spreminjal politični režim, bolj počasi pa družbenoekonomskega. V vladajoči koaliciji, ki je bila socialno, politično in ideološko zelo raznolika, so se začele kazati razlike glede nekaterih ključnih notranjepolitičnih vprašanj – lastninjenje, denacionalizacija, položaj cerkve, nadaljnje vodenje vlade). Konec leta 1991 je bila s soglasjem sprejeta nova demokratična ustava, ki je hkrati predstavljala tudi zadnje delo Demosa kot politične zveze (Prunk v Pirc 2005: 47). Vlada, ki so jo še vedno vodile Demosove stranke, ni najbolje funkcionirala. Znotraj koalicije so se začela kazati nesoglasja med liberalnimi in katoliško usmerjenimi strankami. Demokratska stranka Slovenije se je razcepila na liberalno demokratsko in bolj konzervativno (katoliško) krilo ter s tem nakazala

da se bliža konec Demosu. Stranke koalicije so zato konec leta 1991 sklenile, da zaradi političnih razlik končajo koalicijo Demos in predlagale predčasne volitve²⁰ (Zajc 2004: 155). Aprila 1992 je padla vlada Lojzeta Peterleta po tretjem glasovanju o konstruktivni nezaupnici. Izvoljen je bil kandidat liberalnih demokratov Janez Drnovšek.

Demosova pot se je hitro končala, vendar pa je v razmeroma kratkem času uspela uresničiti vse bistvene točke iz svojega programa in popeljala državo v samostojnost ter opravila pomembno delo pri pripravi nove ustave (Zajc 2004: 154). Demosovi „načelni koaliciji“ (ki je bila podobna poljski koaliciji Solidarnost) je sledila prehodna „mala koalicija“, ki se je oblikovala iz različnih strank in je imela za nalogo čimprejšnjo pripravo novih volitev, ki so bile nato v decembru 1992. Delovala je pod vodstvom poslanca Toneta Peršaka kot neformalna povezava med strankami (Zajc 2000: 100).

²⁰ Koalicija Demos je bila formalno razpuščena 30. decembra 1991, potem ko svetu Demosa ni uspelo, da bi prišlo do podpisa nove koalicijske pogodbe.

7.2 VOLITVE LETA 1992

IME STRANKE	ŠTEVILO MEST V PARLAMENTU	ODSTOTEK VOLILNIH GLASOV (%)
LIBERALNA DEMOKRACIJA SLOVENIJE (LDS)	22	23,5
SLOVENSKI KRŠČANSKI DEMOKRATI (SKD)	15	14,5
ZDRUŽENA LISTA SOCIALNIH DEMOKRATOV (ZLSD)	14	13,6
SLOVENSKA NACIONALNA STRANKA (SNS)	12	10
SLOVENSKA LJUDSKA STRANKA (SLS)	10	8,7
DEMOKRATSKA STRANKA (DEMOKRATI)	6	5
ZELENI SLOVENIJE (ZELENI)	5	3,7
SOCIALDEMOKRATSKA STRANKA SLOVENIJE (SDSS)	4	3,3
MANJŠINE	2	
SKUPAJ	90	

Vir: Statistični urad Republike Slovenije-Statistični letopis 2006, stran 102. Dostopno na www.stat.si.

Decembra 1992 so bile izvedene prve volitve v državni zbor. Volilno zmago je s 23,5 odstotki odnesla Liberalna demokracija Slovenije (LDS). Sledili so ji krščanski demokrati s 14,5 odstotki in stranka Združene liste socialnih demokratov (ZLSD)²¹ s 13,6 odstotki. Oblikovala se je „velika koalicija“, ki je združevala predstavnice vseh treh velikih strankarskih družin-LDS, ZLSD in SKD ter manjšo Socialdemokratsko stranko Slovenije (SDSS).

Za novega mandatarja je bil izvoljen dr. Janez Drnovšek. Za koalicijo sta mu bili na izbiro dve stranki; in sicer: okrepljeni krščanski demokrati ter še vedno močni prenovljeni komunisti. Koalicija z eno od teh dveh strank bi pomenila zelo jasno usmeritev vlade na levo ali na desno. Na tej točki se je pokazala politična iznajdljivost mandatarja: v skupno vlado je s pomočjo ločenih sporazumov²² povezal tedanje SKD in ZLSD ter tako vlado kot

²¹ Socialdemokratska prenova Slovenije se je 29. marca združila z Delavsko stranko Slovenije in Socialdemokratsko unijo Slovenije v Združeno listo socialnih demokratov (ZLSD).

²² S SKD je podpisal koalicijsko pogodbo, s stranko ZLSD pa ločen sporazum o sodelovanju v vladi. Pred volitvami je namreč SKD izjavil, da je po volitvah pripravljen sodelovati s katerokoli stranko, razen z Združeno listo.

svojo stranko določil za popolnoma sredinsko. Ker so se SKD želeli otresti očitkov, da so se povezali z dvema levo orientiranima strankama, je Drnovšek sprejel v koalicijo tedaj še Pučnikovo Socialdemokratsko stranko Slovenije. Nova vlada je bila tako sestavljena 12. januarja 1993. S tako sestavljeno koalicijo si je Drnovšek v parlamentu zagotovil kar dvotretjinsko podporo (Prunk v Pirc 2005: 49).

Vendar pa delovanje koalicije ni teklo po pričakovanjih. Partnerji so se komajda strinjali o pomembnih vprašanjih in neredko glasovali različno; v posameznih primerih so glasovali celo skupaj s strankami opozicije. Aprila leta 1994 je iz koalicije izstopila socialno-demokratska stranka (z mesta ministra za obrambe je bil razrešen Janez Janša) in tako postala najostrejša nasprotnica LDS in ZLSD, vendar stabilnost koalicije s tem še ni bila ogrožena. Nov pretres v koaliciji je nastal, ko se je pojavila težava z državnimi subvencijami nekaterim nesolventnim podjetjem. Pri tem se je ZLSD s svojima ministroma za gospodarstvo in delo zavzemala za čedalje večje subvencije, saj se ni hotela zameriti svoji delavski bazi ter sindikatom. Ker vlada ni hotela ponovno subvencionirati tovarne TAM, se je ZLSD konec januarja 1996 odločila za izstop iz vlade (Prunk v Pirc 2005: 50). Izstop ZLSD, ki se je nato s svojimi 14 poslanci pridružila opoziciji, je bil za takratno koalicijo velik udarec. LDS in SKD, ki sta ostali zadnji partnerici v koaliciji, sta s preostalimi 43 glasovi podpore v državnem zboru uspeli voditi vlado do konca mandata (iz LDS sta leta 1996 izstopila še dva poslanca) (Zajc 2000: 101).

Pred novimi volitvami je skušal Janez Janša s svojo stranko SDS z različnimi akcijami tesneje povezati desnosredinske stranke z namenom doseči uspeh na volitvah. Tako je SDS zbrala več kot 4000 podpisov za referendum o večinskem (dvokrožnem) volilnem sistemu²³. Kljub temu je parlamentarni večini uspelo referendum preložiti na čas po volitvah (Prunk v Pirc 2005: 51).

²³ S tem bi se vse stranke prisilo, da se povežejo v dva politična bloka („pomladni“ ali desni blok ter blok „kontinuitete ali levi blok), preprečilo bi se sklepanje nenačelnih koalicij in doseglo racionalizacijo strankarskega prostora (to bi tudi preprečilo oblikovanje novih strank) (Zajc v Pirc 2005: 51).

7.3 VOLITVE LETA 1996

IME STRANKE	ŠTEVILO MEST V PARLAMENTU	ODSTOTEK VOLILNIH GLASOV (%)
LIBERALNA DEMOKRACIJA SLOVENIJE (LDS)	25	27
SLOVENSKA LJUDSKA STRANKA (SLS)	19	19,4
SOCIALDEMOKRATSKA STRANKA SLOVENIJE (SDS)	16	16,1
SLOVENSKI KRŠČANSKI DEMOKRATI (SKD)	10	9
ZDRUŽENA LISTA SOCIALDEMOKRATOV (ZLSD)	9	9
DEMOKRATIČNA STRANKA UPOKOJENCEV SLOVENIJE (DeSUS)	5	4,3
SLOVENSKA NACIONALNA STRANKA (SNS)	4	3,2
MANJŠINE	2	
SKUPAJ	90	

Vir: Statistični letopis 2006, stran 102. Dostopno na www.stat.si.

Že pred volitvami leta 1996 se je politično prizorišče razdelilo na osnovi odnosa do preteklosti. Šlo je za delitev med tistimi, ki so radikalno zavračali preteklost ter tistimi, ki so bili za počasen „transformacijski“ način modernizacije. Tako je bil politični prostor ostro razdeljen na „levico“ in „desnico“ (Zajc v Pirc 2005: 51).

Na volitvah 1996 je ponovno zmagala LDS (celo z boljšim rezultatom kot leta 1992), sledila ji je Slovenska ljudska stranka (SLS). Tretje mesto je osvojila Janševa SDS, ki pa je dobila premalo glasov da bi lahko resneje ogrozila liberalno demokracijo. V parlament so vstopili še SKD in ZLSD, ki so bile v prejšnjem mandatu članice koalicije, ter SNS in DeSUS.

Politično prizorišče je bilo razdeljeno na „pomladni“ in levoliberalni blok. Po volitvah se je oblikovalo skoraj popolno ravnotežje, saj so pomladne stranke (SLS, SKD in SDS) dobile skoraj polovico glasov (natančneje 45,1%) oziroma 45 sedežev in „leva“ stran, ki je dobila 43 sedežev, pridružila sta se ji še poslanca obeh narodnih manjšin. Predsednik države Milan Kučan je mandat za sestavo vlade zaupal Janezu Drnovšku iz LDS. Liberalni demokraciji je uspelo desni blok razbiti, tako da je v vlado pritegnila SLS. Slovenska ljudska stranka in LDS sta podpisali koalicijski sporazum in oblikovali „pragmatično koalicijo“. Pridružila se

jima je še manjša stranka DeSUS. Zdelo se je, da ima ta koalicija večji potencial in večje možnosti, da oblikuje soglasje o pomembnih vprašanih tranzicije in konsolidacije. Vendar je bilo delovanje tudi te koalicije daleč od pričakovanj. (Zajc 2000: 101) V opoziciji so bile stranke, ki so si bile programsko zelo različne (ZLSD, SKD, SDS in SNS) in niso razvile dobrega sodelovanja, ki bi omogočalo kontinuirano skupno sodelovanje proti koaliciji (Zajc 2004: 157).

Decembra 1996 je bil izveden referendum o spremembi volilnega sistema. Glasovalo se je za tri predloge: za uvedbo dvokrožnega večinskega sistema (predlog socialdemokratov), za ohranitev dosedanjega proporcionalnega sistema (predlog LDS) in za uvedbo kombiniranega sistema (predlog civilnodružbene skupine Slovenskega razvojnega sveta). Najuspešnejši predlog je dobil le 45% glasov, zato je državna volilna komisija razglasila (glede na ustavno določbo o večini), da noben predlog ni zmagal in da je referendum ničen (Prunk v Pirc, 2005: 52). Jeseni 1997 je na predsedniških volitvah ponovno zmagal Milan Kučan, ki je že v prvem krogu dobil 56% glasov.

Na ideološko-političnem področju je še vedno ostajalo odprto vprašanje narodne sprave in obsodbe o protipravnem delovanju povojnega totalitarnega režima. Spomladi leta 1998 so predstavniki LDS, SLS, SKD, SDS in ZLSD, s ciljem, da bi dokončno razčistili s preteklostjo ter dosegli nacionalno soglasje o polpretekli zgodovini, pripravili osnutek deklaracije o obsodbi komunističnega sistema in izjave o narodni spravi. Možnost o tem pa je propadla, saj je pred razpravo v Državnem zboru ostro protestirala Zveza borcev ter ZLSD, kar je vodilo k zavrnitvi tega dokumenta s strani ZLSD ter tudi SNS in DeSUS (Zajc v Pirc, 2005: 53). Jeseni 1998 je SDS-u uspelo doseči, da je Ustavno sodišče RS naknadno razglasilo volilni referendum iz decembra 1996 za veljavnega in na podlagi tega predlog o večinskem sistemu za zmagovalca (Prunk v Pirc 2005: 53).

„Pragmatična koalicija“ je delovala do aprila 2000, ko je prišlo do združitve dveh konzervativnih, na krščanskem etosu temelječih strank: SLS in SKD in je Slovenska ljudska stranka pristala na pogoj, da izstopi iz vlade, čeprav je združena z 29 poslanci postala največja stranka v državnem zboru (z združitvijo naj bi prenehala tudi koalicijska pogodba z LDS). Koalicija se je tako znašla v položaju, ko je razpolagala le še s 30 glasovi v državnem zboru, LDS pa ni mogla sestaviti nobene druge večinske koalicije. Prepričljive večine bivša koalicija z 49 glasovi v parlamentu tudi sicer ni imela, pri čemer ne smemo pozabiti, da se je

SLS izkazala za zelo težavnega koalicijskega partnerja, saj se je v vladi na vso moč upirala premierju in najmočnejši stranki LDS (pogosto je zastopala drugačna stališča). Pri oblikovanju politik je bilo zelo težko doseči soglasje o prioritetah, saj je prihajalo do nenehnega medsebojnega tekmovanja in nasprotovanja med obema strankama (Zajc v Pirc 2005: 53).

8. aprila 2000 je vlada Janeza Drnovška po neuspelem glasovanju o zaupnici padla. SLS in SKD sta takoj po združitvi na skupnem kongresu 15. aprila 2000 podpisali s SDS sporazum o oblikovanju koalicije „Slovenija“. Koalicija je takoj vložila predlog za novega mandatarja dr. Andreja Bajuka, ki je šele v tretjem krogu bil izvoljen 3. maja ²⁴ (Zajc 2004: 157). Bajuk je po izvolitvi vložil predlog kandidatov za ministre, ki pa na prvem glasovanju ni dobil zadostne podpore. Do izvolitve vlade je prišlo šele na drugem glasovanju 7. junija, vendar je dobila le minimalno večino 46 glasov, s katero pa je težko učinkovito delovati. (Zajc v Pirc 2005: 54) Nova vlada je pričela z delom 7. junija 2000. Prvič po demokratičnih volitvah leta 1990 je oblast v državi prevzela jasno oblikovana politična opcija, sestavljena iz strank (SLS-SKD in SDS), ki sta se sklicevali na „slovensko pomlad“ in imeli skupne glavne politične cilje. Kot prednostno nalogo si je koalicija zadala pospešeno vključevanje v evropske integracije, prizadevala naj bi si preseči zastoje na področju privatizacije in denacionalizacije. Nasprotja med „levim“ in „desnim“ političnim blokom so bila še večja, kot so bila v obdobju prehoda v demokracijo, torej med Demosom in opozicijo (Zajc v Pirc 2005: 54).

Vlada je svojo delo pričela brez običajnih 100 dni miru in se pospešeno lotila evropske zakonodaje ter volilnega zakona. Kljub pričakovanjem o dobrem odnosu med strankami znotraj koalicije, so se kmalu začela kazati razhajanja. Ob oblikovanju predloga o novi vladi je združena SLS in SKD poudarjala svojo velikost (28 poslancev), ki naj se izrazi tudi v vladi, medtem ko je SDS s precej manj poslanci (16 poslancev) poudarjala strokovnost svoje ekipe ter s tem zanikala sposobnosti SLS in SKD. Velike razlike so se začele kazati tudi v odnosu do volilnega sistema, saj je večinski volilni sistem vse manj ustrezal SLS in SKD. Predlagali so nekoliko spremenjen proporcionalni sistem, ki bi zahteval tudi majhno spremembo ustave. Predlog je bil v nasprotju z zavezujočo odločitvijo ustavnega sodišča in

²⁴ Predlog za mandatarja v prvem in drugem krogu glasovanja ni dobil dovolj glasov. LDS je predložila izvedbo še tretjega kroga, saj je bila prepričana, da predlog ponovno ne bo sprejet, ter da bodo na podlagi tega razpisane predčasne volitve. Predlog je na tretjem glasovanju vendarle bil sprejet s 46 glasovi.

koalicijsko pogodbo, ostro sta mu nasprotovala oba podpredsednika strank Lojze Peterle in Andrej Bajuk ter seveda SDS, ki je zagovarjala odločbo Ustavnega sodišča RS iz leta 1997, po kateri bi moralo priti do uzakonitve večinskega volilnega sistema (Hočevar, 2006: 28)²⁵. Na glasovanju o spremembi ustave 25. julija 2000 so poslanci SLS in SKD podprli predlog ustavnega zakona, SDS pa je ob tem objavila konec koalicije. Zaradi glasovanja večine poslancev SLS in SKD sta oba podpredsednika (Bajuk in Peterle) izstopila in 31. julija ustanovila novo stranko Nova Slovenija (Nsi) (Zajc 2004: 158) V novo stranko se je začelo hitro odlivati članstvo nekdanje SKD, vanjo pa so vstopali tudi tedaj politično neopredeljeni. Znotraj vlade je vladalo napeto ozračje. Po poletnih počitnicah parlament ni mogel več storiti veliko. Pomanjkljiva enotnost desne sredine je povzročila, da so druge stranke lahko mirno pričakovale naslednje volitve (Zajc 2004: 158). Parlament je bil 15. septembra razpuščen, vlada je delovala do volitev 15. oktobra 2000.

²⁵ Vlada je julija 2000 brez vednosti predsednika združenih SLS in SKD Franca Zagožna sprejela sklep, da je obstoječi volilni sistem neveljaven in je za pomoč pri presoji veljavnosti volilne zakonodaje zaprosila Evropo oziroma t.i. Beneško komisijo. Sklicana je bila ustavna komisija, na kateri je Zagožen zaradi brezkompromisnih vladnih odločitev, podprl ustavne spremembe, s čimer bi se obšla odločba ustavnega sodišča glede uvedbe dvokrožnega večinskega volilnega sistema. Poslanci LDS, ZLSD, DeSUS in združeni SLS in SKD so nato sprejeli sklep o tem, da komisija podpira ustavne spremembe, dogovorili so se tudi o določenih spremembah obstoječega (proporcionalnega) sistema, ki bi naj v osnovi ostal v veljavi, dodalo bi se mu le nekatere večinske popravke. DZ je na seji podprl stališče komisije. Nadalje je bil sprejet tudi sklep, da se pripravi ustavni zakon o spremembi 80.člena ustave, s čimer bi prenehala vezanost DZ na odločbo ustavnega sodišča iz leta 1997 glede izida referendumov o volilnih sistemih (Zajc v Pirc 2005:55).

7.4 VOLITVE LETA 2000

IME STRANKE	ŠTEVILO MEST V PARLAMENTU	ODSTOTEK VOLILNIH GLASOV (%)
LIBERALNA DEMOKRACIJA SLOVENIJE (LDS)	34	36,3
SOCIALDEMOKRATSKA STRANKA SLOVENIJE (SDS)	14*	15,8
ZDRUŽENA LISTA SOCIALDEMOKRATOV (ZLSD)	11	12,1
SLS+SKD	9	9,5
NOVA SLOVENIJA-KRŠČANSKA LJUDSKA STRANKA (NSi)	8	8,6
DEMOKRATIČNA STRANKA UPOKOJENCEV SLOVENIJE (DeSUS)	4	5,2
SLOVENSKA NACIONALNA STRANKA (SNS)	4	4,4
STRANKA MLADIH SLOVENIJE	4	4,3
SAMOSTOJNI POSLANEC	1**	
MANJŠINE	2	
SKUPAJ	90	

Vir: Statistični letopis 2006, stran 102. Dostopno na www.stat.si.

Legenda:

* Do 14.12.2001 14 poslancev, nato 13 poslancev

** Od 14.12.2001

Tokratne volitve so prinesle kar nekaj sprememb in novosti. Poslanci so konec julija 2000 sprejeli nov volilni zakon, ki je posegel v 80.člen ustave in vanj vključil 4% volilni prag za stranke ter nekoliko spremenil preračunavanje glasov v poslanske stolčke po zmanjšanem, t.i. Droopovem količniku, ki omogoča razdelitev več neposrednih mandatov. Takšen način je preprečil, da se posega v prerazdeljevanje preostalih mest kandidatom mimo volivcev. Kljub višjemu volilnemu pragu, je v Državnem zboru sedela ena stranka več kot v prejšnjem mandatu (Hočevar 2006: 30).

Že pred volitvami so ankete javnega mnenja izražale premoč LDS in precejšnje zaostajanje ostalih strank. Medtem ko so parlamentarne volitve leta 1996 vzpostavile uravnoteženost dveh opcij na slovenski politični sceni - „pomladni blok“ in „levosredinski blok“, so se volitve leta 2000 konkretno zasukale v korist „levosredinskega bloka“. LDS je dobila največ glasov in zasedla 34 mest v Državnem zboru, z velikim zaostankom je na drugo mesto prišla SDS, ki je dobila 14 mest (2 manj kot prejšnjem mandatnem obdobju). Na tretje mesto je uspelo priti ZLSD, ki je svoj rezultat malce povečala (2 poslanska mesta več

kot na prejšnjih volitvah). Največja porazenka je bila združena SLS in SKD, ki ji je uspelo dobiti le 9 poslanskih mest, kar je za 10 manj kot v prejšnjem mandatu. Volilni prag sta prestopili tudi dve novi stranki NSi in SMS. Stranka mladih Slovenije je dobila 4 poslanske stolčke, medtem ko je NSi poskrbela za veliko presenečenje, saj je v slabih dveh mesecih od svojega nastanka uspela prepričati kar 8% volivcev. V Državni zbor sta uspeli priti tudi DeSUS in SNS. Prvič se je zgodilo, da sta bili v parlamentu dve generacijski stranki (DeSUS in SMS).

Rezultati volitev so pokazali precejšnje spremembe volilne podpore nekaterim strankam, kar je bila verjetno posledica njihovih slabih strategij in taktičnih napak kot tudi pomanjkljive identitete. Prav tako volivci niso pristajali na zaostrovanje konfliktov in na delitev na t.i. stranke kontinuitete in nove stranke. Kot konkreten primer lahko izpostavimo združeno SLS in SKD ter SDS, katerih ravnanja so vodila v razpad koalicije ter ustanovitev nove stranke. Zaradi tega se je tudi pokazala precejšnja volilna neudeležba dela desnih volivcev, ki se zaradi hitrih sprememb na političnem prizorišču niso mogli odločiti kateri stranki bi dali svoj oglas (Zajc v Pirc 2005: 56).

Novi predsednik vlade je postal dr. Janez Drnovšek. Kmalu po volitvah so se začele špekulacije o novi koaliciji. Najbolj verjetna se je zdela koalicija z Združeno listo, ki pa še ne bi prinesla zadostne večine v Državnem zboru. Pri oblikovanju koalicije je bilo tokrat pomembno da se doseže dvotretjinska večina, kar je zahtevalo vključitev vsaj še dveh strank. To bi koaliciji omogočilo, da bi brez večjega nasprotovanja opozicije, ali kljub temu, sprejemala odločitve, ki so v njenem interesu (Pirc 2005: 57). Zato se je kot nadaljnja možna stranka v koaliciji pojavljala DeSUS, tudi mali SMS in SNS nista bili izključeni iz igre. Bajuk in Janša sta že pred volitvami sklenila sporazum o politični povezavi ter napovedala, da v koalicijo z LDS, če bi bila v podrejeni vlogi, ne bosta šla, prav tako tudi Drnovšek ne bi pristal na koalicijo z dvema pomladnima strankama. LDS je oblikovala novo „veliko koalicijo“, ki je združevala programsko precej različne stranke – ZLSD, LDS, SLS in DeSUS. Liberalni demokrati so sprejeli tudi poseben dogovor s SMS, ki je dobila status pridružene stranke in je v zameno za podporo pri izvolitvi vlade, dobila zagotovila o podpori vlade nekaterim mladinskim projektom. Prednost te koalicije v primerjavi s prejšnjimi ni bila samo v številu poslancev v Državnem zboru, pač pa tudi v tem, da je bila „nadomestljiva“ - katerakoli od manjših strank ni lahko izstopila, ne da bi ogrozila obstanek koalicije (Zajc 2004: 158) V opoziciji so se znašle SDS (ki se je kasneje preimenovala v

Demokratsko stranko) in NSi ter SNS.

Leto 2002 se je izkazalo za zelo pestro. Predsedniške volitve so Sloveniji prinesle novega predsednika države, dosedanjega premiera dr. Janeza Drnovška. Drnovškova izvolitev je sredi mandata zahtevala zamenjavo v izvršilni veji oblasti. Drnovšku je funkcija prenehala 2. decembra 2002 po izvolitvi za predsednika države, za novega mandatarja pa je predlagal tedanjega finančnega ministra ter podpredsednika LDS Antona Ropa. Novi mandatar je bil v Državni zbor izvoljen s potrebno večino 11. decembra 2002, kmalu zatem je poslancem poslal seznam ministrov, kjer so se znašla tri nova imena: šolsko ministrico Lucijo Čok je zamenjal Slavko Gaber, za finančnega ministra je postavil Dušana Mramorja, uvedel pa je tudi novi ministrski resor za regionalni razvoj, ki ga je zasedla Zdenka Kovač. Vlada v novi sestavi je bila potrjena 19. decembra 2002. 22. decembra 2002 je Drnovšek zaprisegel kot novi predsednik države.

Za novo popestritev na politični sceni je leta 2003 poskrbel tedanji zunanji minister Dimitrij Rupel. Slovenska vlada je namreč februarja 2003 podpisala t.i. Vilensko deklaracijo, ki naj bi pomenila, da Slovenija podpira aktivnosti ZDA ob iraški krizi. Vložena je bila pobuda o interpelaciji Dimitrija Rupla s strani SMS, vendar do nje prišlo.

Leto 2003 je predstavljalo leto odločitve za vstop Slovenije v EU in NATO. Vlada je poskušala na različne načine predstaviti prednosti vstopa Slovenije v te dve mednarodni integraciji in na ta način prepričati širšo javnost, da je udeležba na referendumu odločilna za nadaljnji razvoj Slovenije. Kakšna bo odločitev javnosti o vstopu v EU, ni bilo dvoma, vprašljiva je bila odločitev glede vstopa v NATO. Tik pred referendumom je v svetu odjeknila novica, da nameravajo ZDA na lastno pest napasti Irak, brez podpore VS OZN. Ljudstvo se je odločilo. Rezultat večletnih pogajanj je bil poplačan z odločitvijo Slovencev, da podprejo vstop v obe mednarodni organizaciji. Vstop v EU je podprlo kar 89,64% volivcev, medtem ko je za vstop v NATO glasovalo 66,08%. Slovenska javna in politična sfera je bila nekoliko vznemirjena, saj se je na nekaterih dokumentih s strani ZDA tudi Slovenija pojavljala med tistimi državami, ki naj bi podpirale njene aktivnosti. To je terjalo, da je slovenska uradna politika sprejela jasna stališča do tega napada in deklaracija v zvezi z iraško krizo (sprejeta 25. marca 2003) je bila del te nuje, čeprav je prišla dokaj pozno (Hočevar 2006: 56–57).

Leto 2003 so zaznamovali številni referendumi, ki so bili precej nesmiselni in izsiljeni, saj bi se o tovrstni tematiki morali odločati politiki sami in ne volivci (referendum o preoblikovanju Slovenskih železnic in vračanju vlaganj v telekomunikacijsko omrežje, referendum o nedeljskem obratovalnem času). Opozicija ni izpuščala nobene priložnosti za spodkopavanje vlade, zato je ta predvsem v letu 2004 bila tarča številnih napadov pred bližajočimi se oktobrskimi volitvami. Opozicija je konec marca vložila interpelacijo zoper notranjega ministra dr. Rada Bohinca in ministra za zdravje dr. Dušana Kebra. Koalicijska SLS-SKD je podprla interpelacijo in s tem prekinila koalicijsko pogodbo, kar pomeni da so kot koalicijske partnerice ostale le LDS, ZLSD in DeSUS. SLS-SKD je iz koalicije izstopila. Prišlo je do zamenjave ministrov iz SLS-SKD (minister za pravosodje Ivo Bizjak, minister za promet Jakob Presečnik, minister za kmetijstvo Franci But) kot tudi do zamenjave dveh drugih ministrov²⁶, ki jih je bilo zaradi odhoda v tujino potrebno zamenjati (Pirc 2005: 59).

1. maja 2004 je Slovenija postala polnopravna članica EU, 13. junija so sledile volitve v Evropski parlament. Potekale so po proporcionalnem sistemu, tako kot po vsej Evropi, izbranim pa prinesle petletni mandat. Od volitev so tako koalicijske kot opozicijske stranke pričakovale veliko. Kljub temu da so javnomnenjske raziskave napovedovale uspeh LDS, so volitve pokazale drugačen rezultat. Največji uspeh je doživela NSi z 23% glasov, sledila ji je LDS z 22 % ter SDS z 17%. Vse te stranke so dobile po 2 poslanca v Evropskem parlamentu, ZLSD je dobila enega. Poraženka je bila SLS-SKD, ki je ostala brez poslanca. Evropske volitve so prinesle kar nekaj sprememb v Državnem zboru, saj vloga evropskega poslanca ni združljiva s funkcijo poslanca v nacionalnem parlament. Štirje izmed poslancev Državnega zbora so bili na volitvah izbrani za evropski parlament, med njimi tudi predsednik in podpredsednik Državnega zbora, Borut Pahor ter Miha Brejc, za katere je bilo potrebno izbrati namestnike (Hočevar, 2006: 68). Julija 2004 je bil razrešen minister za zunanje zadeve Dimitrij Rupel, saj je po mnenju predsednika vlade Ropa že nekaj časa deloval proti vladi in s svojim notranjepolitičnim delovanjem (udeležba na Zboru za republiko²⁷, podpis Vilenske deklaracije, ustanavljanje diplomatske akademije itd.) izgubil

²⁶ Ministrstvo za gospodarstvo Teo Petrin je zaradi odhoda v diplomacijo zamenjal Matej Lahovnik aprila 2004, evropskega ministra Janeza Potočnika pa je zaradi izvolitve za evropskega komisarja za znanost in razvoj zamenjal Milan M. Cvikel aprila 2004.

²⁷ 23. junija je krog Nove revije-krog intelektualcev, kulturnikov in politikov, med katerimi je bilo videti predvsem take iz vrst SDS in NSi, ustanovil javno tribuno Zbor za republiko. Njenega ustanovnega zbora se je

njegovo zaupanje. Rupel je z razrešitvijo izstopil iz stranke LDS in pristopil k opozicijski SDS.

Konec julija 2004 je na pobudo poslancev Koalicije Slovenija bila vložena tudi interpelacija o delu in odgovornosti vlade. Očitali so ji neizpolnjevanje obljub, ki jih je dala v koalicijski pogodbi, slabo upravljanje države (neuresničenost obljub o gospodarski rasti, o zmanjšanju proračunskega primanjkljaja in javne porabe, o učinkovitosti zdravstvene reforme, itd.), razraščanje korupcije in klientelizma. Na izredni seji konec avgusta interpelacija ni bila izglasovana, vendar je celotno dogajanje v Državnem zboru imelo velik odmev v javnosti (Pirc 2005: 60).

udeležil tudi zunanji minister Dimitrij Rupel in imel tam slavnostni govor. Na sestanek Zbora za republiko je prišel tudi Borut Pahor, bil je edini gost večera bolj »leve« usmeritve, ki je v svojem govoru zatrdil, da Slovenija potrebuje spremembe, vprašanje pa je, ali je potreben nov Demos (Babič 2004a). Zbor za republiko naj bi bil antipod društva Forum 21, ki so ga marca 2004 ustanovili bivši predsednik države Milan Kučan ter nekateri ugledni ljudje iz gospodarstva, kulture in politike, za katero pa so trdili, da ne bo preraslo v politično stranko ter se bojevalo za sedeže v parlamentu, pač pa bo „z analizami bogatilo podlage za določanje politični, družbenih in kulturnih elit, po drugi strani pa se bo s preišljenimi javnimi dejanji odzivalo na dogajanje v političnem prostoru“ (Babič 2004b).

7.5 VOLITVE LETA 2004

IME STRANKE	ŠTEVILO MEST V PARLAMENTU	ODSTOTEK VOLILNIH GLASOV (%)
SOCIALDEMOKRATSKA STRANKA SLOVENIJE (SDS)	29	29,1
LIBERALNA DEMOKRACIJA SLOVENIJE (LDS)	23	22,8
ZDRUŽENA LISTA SOCIALDEMOKRATOV (ZLSD)	10	10,2
NOVA SLOVENIJA-KRŠČANSKA LJUDSKA STRANKA (NSi)	9	9,1
SLOVENSKA LJUDSKA STRANKA (SLS)	7	6,8
SLOVENSKA NACIONALNA STRANKA (SNS)	6	6,3
DEMOKRATIČNA STRANKA UPOKOJENCEV SLOVENIJE (DeSUS)	4	4
MANJŠINI	2	
SKUPAJ	90	

Vir: Statistični letopis 2006, stran 18. Dostopno na www.stat.si.

Četrte parlamentarne volitve oktobra 2004 so prinesle velik obrat na političnem prizorišču. Struktura političnega prostora se je spremenila in prišlo je do demokratične zamenjave oblasti. Javnomnenjske raziskave so napovedovale precejšnjo izenačenost dveh največjih strank (LDS in SDS) kot tudi izenačenost med levico in desnico, LDS je še vedno veljala za prvo favoritinjo teh volitev. Volivci so volili drugače. Želja ljudstva je očitno bila, da se oblast vendarle zamenja. Na volitvah je z 29% glasov zmagala SDS in tako skoraj podvojila rezultat izpred štirih let. LDS je z zasedbo drugega mesta (23% glasov) postala velika poraženka, saj je od leta 1992, torej dvanajst let, nepretrgoma vodila državo. Združena lista se je z 10% glasov uvrstila na tretje mesto in v primerjavi s prejšnjimi volitvami izgubila eno poslansko mesto. Sledila ji je NSi, ki je v primerjavi s prejšnjim mandatom dobila en poslanski stolček več, negativni trend iz leta 2000 pa je nadaljevala SLS-SKD s slabimi 7% glasov. Velik uspeh je na volitvah dosegla SNS, ki je pridobila šest poslanskih mest in tako precej izboljšala volilni rezultat iz prejšnjih volitev. Zadnja, ki je ujela volilni prag, je bila stranka DeSUS, ki ni dosegla bistvenega premika²⁸. Stranki mladih²⁹ tokrat ni uspelo

²⁸ Predsednik SDS je takoj po volitvah glede na zelo tesen vstop DeSUSa v parlament zahteval ponovno štetje glasov, saj bi v primeru kakršnihkoli nepravilnosti SDS dobila dodatnih 5 poslanskih mest. Izkazalo se je, da je DeSUS vendarle uspelo po legalni poti.

²⁹ Del članstva je zapustilo stranko in 8. maja 2004 ustanovilo novo stranko Aktivna Slovenija (AS). Glavna

vstopiti v parlament. Težnja po spremembah v volilnem telesu je bilo očitno mnogo večja kot so jo bile javnomnenjske raziskave sposobne zaznati. Lahko bi dejali, da so že volitve v evropski parlament dale nek namig o spremenjenem razpoloženju volivcev.

Prva verjetna sestava koalicije je bila znana že takoj po volitvah, in sicer SDS, NSi ter SLS (skupaj 45 glasov). Koaliciji se je pridružila tudi DeSUS, ki pa je s tem prinesla le 4 dodatne glasove, zato je Janez Janša začel iskati podporo za vstop v koalicijo tudi v drugih strankah. ZLSD je sicer na začetku nakazala možnost vstopa v koalicijo, vendar so bila razhajanja znotraj stranke glede vstopa tako velika, da se o tem ni imelo smisla pogajati. LDS je čakalo obsežno razčiščevanje volilnega poraza, zato o vstopu ni razmišljala. SNS pa je že zgodaj nakazala opozicijsko držo. V skladu s pričakovanji je mandatar nove vlade postal, predsednik SDS, Janez Janša. Nova ministrska ekipa je bila sprejeta 3. decembra s 51 glasovi podpore (za so glasovale koalicijske stranke in proti stranke opozicije – LDS, ZLSD in SNS ter 2 poslanca manjšine).

Leto 2004 je torej za Slovenijo prineslo veliko notranjepolitičnih sprememb. Po dvanajstih letih je prišla na oblast desnica in prvič se je vlada sestavila iz strank enega samega političnega pola (če izvzamemo krhko profilirano generacijsko DeSUS) (Pirc 2005: 64).

Razčiščevanje volilnega poraza je v LDS odprlo novo poglavje, ko je stranka pričela biti notranje boje. Po 12 letih na oblasti je na volitvah 2004 doživela najslabši volilni izid in sedaj prvič preživlja mandat v opoziciji. Kje iskati krivdo za poraz? Nedvomno ima velik pomen dejstvo, da so volivci bili naveličani dolgotrajne vladavine ene politične stranke. Poleg tega v kampanji njihovi volivci niso dobili sporočila zakaj je po dvanajstih letih vladavine vendarle še vedno dobro voliti liberalce, v čem so torej različni in boljši. Stranka je preveč samoumevno začelo jemati samo sebe. Liberalci so tako volitve izgubljali korak za korakom. Vzroke gre iskati v številnih nerešenih aferah, odsotnosti jasno določenih ciljev po vstopu v EU, imidžu vzvišenosti in arogance, pomanjkanje motivacije znotraj stranke, širitev glasu o korupciji in klientelizmu v njenih vrstah. Najbolj opazen padec priljubljenosti se je zgodil spomladi, ko se „stranka ni bila sposobna ustrezno odzvati na demagoško in populistično ofenzivo opozicije, saj je pogosto povsem obnemela ob temah,

akterja ustanovitve nove stranke sta bila Franci Kek in Vito Rožej. V stranki so bile razmere napete že dalj časa (kritike so se nanašale predvsem na samovoljno delovanje predsednika SMS Dominika Černjaka in glavnega tajnika Jožeta Vozlja).

ki jih je bila nekoč edina pripravljena braniti, pa čeprav so se te morda nanašale le na majhno skupino posameznikov (izbrisani, gradnja džamije)“ (Pirc 2005: 64). Nadalje je izstop SLS-SKD iz koalicije ustvaril vtis izrednih razmer in nestabilnosti. Bile so tudi težave z Združeno listo. Problem izbrisanih je močno odmeval v javnosti in klical po menjavi ministra za notranje zadeve, saj je javnost njegovo učinkovitost pripisala celi vladi oziroma največji stranki (LDS). Stranka je poleg pomanjkanja zaupanja državljanov, izgubila motivacijo in zaupanje tudi znotraj svojih vrst. Januarja 2007 je LDS zapustila skupina šestih poslancev, ki so ustanovili združenje Zares. Ustanovitelji poudarjajo, da želijo odpreti politični prostor v državi ter kot pravi Pavel Gantar (eden izmed ustanovnih članov združenja), da bodo „poskušali pridobiti nove odgovore na stare dileme in nove, takšne, ki se jim danes politika rada izogiba. Želimo omejiti politizacijo sicer avtonomnih področij, gospodarstva, šolstva, znanosti, kulture.“ Združenje se namerava v jeseni preoblikovati v stranko. Javnomnenjske raziskave kažejo rast podpore združenju, ki bi tako lahko resno zmešal štrene na politični sceni. Kako se bo volilno telo odzvalo na novo stranko pa bodo dokončno pokazale naslednje parlamentarne volitve.

Na slovenski politični sceni se je zgodil še en pomemben produkt raztapljanja LDS, in sicer rast stranke SD³⁰. Štirje poslanci LDS, med njimi tudi nekdanji premier Anton Rop, so 19. marca 2007 prestopili k poslanci skupini SD, ki je s tem postala najmočnejša opozicijska stranka v parlamentu. Zadnje javnomnenjske raziskave kažejo, da ima SD največ podpore v javnosti, sledi ji SDS. Prav tako rezultati kažejo na največji padeč podpore vladi od leta 2001. To je dejstvo vredno svoje pozornosti. Namreč LDS, ki je vlado vodila dvanajst let, „v javnomnenjskih raziskavah denimo ni nikoli izgubila prvega mesta med političnimi strankami. Tudi takrat ne, ko je bila podpora njeni vladi najnižja. Primat je izgubila šele nekaj dni pred volitvami leta 2004, na katerih jo je potem porazila SDS. Pri slednji pa za zdaj kaže, da je prvo mesto izgubila že na polovici svojega prvega mandata“ (Pirc 2007).

Komentatorji trenutno vodstvo SD ter nazadovanje SDS na drugo mesto bolj povezujejo z dogajanjem v levem delu slovenskega političnega prostora. V njem se zadnje mesece največje spremembe dogajajo okrog LDS in okrog tega, kdo vse od njenih nezadovoljnih poslancev bo zapustil stranko, kdaj in h komu bodo odšli. Ali k Borutu Pahorju (SD) ali k združenju Zares ali med samostojne poslance. In dlje ko se ugibanja vrstijo, manj glasov ima LDS.

³⁰ ZLSD je na aprilskem kongresu 2005 spremenila svoje ime v Socialne demokrate (SD), njen predsednik še naprej ostaja Borut Pahor.

Podpora SD pa medtem raste. "Vztrajna rast podpore SD ima dve ozadji," meni filozof Lev Kreft, "stranka je najprej spretno predstavila svoj odhod z oblasti kot nezaupanje LDS in ne sebi, nato pa je svoj položaj v opoziciji opredelila s kritičnim sodelovanjem pri temeljnih vladnih projektih. Medtem je LDS najprej užaljeno kuhala mulo, nato pa še začela razpadati po šivih. Taktika SD se je obnesla, taktika LDS pa ne." Nov zagon in boljše možnosti za dvig iz položaja v katerem se je znašla LDS, so sedaj na plečih nove predsednice stranke Katarine Kresal.

Prihajajoči tedni in dnevi bodo v znamenju (pred)volilnih kampanj za predsedniške volitve, ki se obetajo 21. oktobra 2007. Ne glede na to koliko kandidatov se bo borilo za predsedniški stolček, bo boj za predsedniški stolček najverjetneje potekal med četverico-Mitja Gaspari, Lojze Peterle, Danilo Turk in Zmago Jelinčič. Prvi trije kandidirajo kot neodvisni kandidati s podporo podpisov volivcev in volivk ter podporo strank, zadnji pa s podporo matične stranke SNS. Trenutno največja opozicijska stranka SD podpira Danila Turka, pridružilo se jim je tudi gibanje Zares ter DeSUS. Lojzeta Peterleta podpirajo koalicijske stranke -SLS, SDS in NSi, medtem ko liberalna demokracija podpira Mitjo Gasparija. Kot pravi Aljoša Selan bodo predsedniške volitve v raznih oblikah odsevale številne elemente trenutno naelektrenega in razklanega političnega prostora in bodo kot take tudi lakmusov test za parlamentarne volitve prihajajoče leto s preizkušnjo strankarskih infrastruktur, organizacije in drugih potencialov vred.

8. ZAKLJUČEK

V zaključku diplomskega dela se osredotočam na postavljene hipoteze ter njihovo potrditev oziroma zavrnitev.

Prva hipoteza se glasi: *Politične spremembe na Poljskem in v Sloveniji so omogočile podobno sestavo parlamenta na začetku tranzicijskega obdobja. Nasprotovanje komunističnemu sistemu je postavilo na oblast opozicijski koaliciji Solidarnost in Demos.*

Zgodovinska dejstva v diplomski nalogi so nam razkrila, da se je leta 1980 rodilo gibanje Solidarnost. Po mnenju mnogih se je začel proces, ki je spremenil podobo Evrope. Temelji komunističnih sistemov so se začeli rušiti. Začetek intenzivnega tranzicijskega procesa lahko za obe državi postavimo v obdobje konec osemdesetih let, natančneje v leto 1989. V Sloveniji so bile jeseni leta 1989 ustanovljene prve demokratične politične stranke, medtem ko se je na Poljskem spomladi 1989 zgodila okrogla miza med komunistično oblastjo in gibanjem Solidarnost. Poljska je prve (lahko bi rekli delno svobodne) volitve izpeljala spomladi leta 1989, na katerih je Solidarnost slavila zmago ter s tem sprožila verižno reakcijo rušenja komunističnih vlad na območju Vzhodne in Srednje Evrope. Slovenija je prve volitve v tedanjo skupščino izpeljala leto kasneje, na katerih je slavila koalicija Demos. Tako Demos kot Solidarnost sta na volitvah nastopili kot blok novih strank, ki je nasprotoval sistemu v državi in obe politični sili koaliciji oblikovali prve demokratične vlade. Poljska je leta 1991 izstopila iz Varšavskega pakta, medtem ko si je Slovenija po plebiscitarni odločitvi ljudstva (december 1990) morala svojo samostojnost še izboriti. Desetdnevna vojna se je po posredovanju evropske diplomacije končala 7. julija 1991. Solidarnost in Demos sta bili zvezi različnih političnih pogledov. Politične razlike in nesoglasja znotraj njiju so čez čas postajale vse glasnejše, zato se koaliciji nista uspeli obdržati na oblasti. Razlika med njima je ta, da je Demos bil uradno razpuščen 30. decembra 1991, medtem ko je Solidarnost delovala še naprej, sicer v spremenjeni in bolj okrnjeni obliki. Leta 1996 ustanovljena Volilna akcija Solidarnost (AWS) je zmagala na parlamentarnih volitvah 1997, kasnejše leta 2001 pa izgubila. Večina članov je prešla v druge stranke kot je Pravo in Pravičnost ter Državljska platforma. Danes ima Solidarnost oziroma tisto malega kaj je še ostalo od nje, zelo malo vpliva na poljski politični sceni. Hipotezo, da so *politične spremembe na začetku tranzicijskega obdobja omogočile podobno sestavo parlamenta na Poljskem in v Sloveniji* smo potrdili.

Druga hipoteza se glasi: *Večje število strank na Poljskem in v Sloveniji, ki so mlade in neizkušene ima majhen koalicijski potencial, kar se kaže v (ne)sposobnosti oblikovanja koalicij in njihovi trdnosti.*

Po spremembi političnega sistema iz nedemokratskega v demokratičen so političen prostor na Poljskem in v Sloveniji zasedle nove stranke. Te so sprva delovale kot zveze in nastopale skupaj v rušenju prejšnjega sistema ter postavljanju temeljev novega, kmalu zatem pa začele iskati svoj prostor in možnosti uveljavljanja na političnem prizorišču. Post-socialistične države so na začetku tranzicijskega obdobja imele postavljene nižje volilne prage in jih kasneje dvignile na 5%. V Sloveniji in na Poljskem se je volilo po proporcionalnem volilnem sistemu, vendar je volilni prag vplival na drugačno strukturo parlamenta. V Sejmu se je leta 1991 znašalo kar 29 strank, medtem ko je v Državni zbor prišlo 8 strank. Slovenski volilni prag je takrat znašal 3,2%, medtem ko Poljska le tega ni imela določenega. Vlada Janeza Drnovška se je uspela obdržati cel mandat, medtem ko se je Sejm hitro znašel v dokaj nemirnih vodah. Ob tako velikem številu strank je bilo namreč težko vzpostaviti stabilno delovanje vlade. Poljska je zato že leta 1993 razpisala nove volitve z novim volilnim zakonom, ki je postavil 5 odstotni volilni prag in tako zmanjšal število strank na sedem. Kljub temu, da je za slovenske parlamentarne volitve 2000 bil postavljen že višji, 4 odstotni prag, to ni imelo vpliva na število strank v Državnem zboru, saj je že leta 1996 v Državni zbor vstopilo sedem strank, prav tako tudi leta 2000 in 2004. Poljski Sejm ima zadnji dve parlamentarni obdobji v svoji sestavi šest strank. Po celotni analizi parlamentarnih volitev opazimo, da so Poljaki do zdaj na vsakih volitvah zamenjali vlado. V petih svobodnih volitvah, odkar je padel komunistični režim, koalicije niso uspeli ohraniti vladavine dlje kot en parlamentarni mandat. To je sicer eden največjih atributov demokracije, a hkrati tudi znak politične nestabilnosti. Politične stranke v postsocialističnih državah so namreč še mlade in premalo izkušene, kažejo majhno sposobnost povezovanja in usklajevanja. Strankarsko povezovanje v koalicije je težaven proces predvsem zaradi tega, ker se politične stranke še niso povsem izoblikovale po vzoru evropskih strank, prav tako se med njimi kaže močna ideološka razklanost oziroma odnos na polpreteklo zgodovino tako v Sloveniji kot na Poljskem (povojni poboji, ureditev množičnih grobišč, lustracija, odnos do Rusije, cerkev-država). Razprave na to temo vedno segrejejo ozračje v parlamentu, a nekega dokončnega konsenza ne uspejo doseči. Veliko energije in časa poljske politične stranke namenijo medstrankarskim sporom in pa nesporazumom, kar v očeh volivcev ustvarja sliko

nezanesljivega državnega gospodarja. Takšna situacija daje vtis, da so politične stranke pripravljene na medsebojno povezovanje in oblikovanje koalicij le zaradi tega, ker jim to omogoča obvladovanje vzvodov oblasti. Vstopanje v koalicijo in povezovanje z drugimi strankami se torej kaže predvsem kot možnost povečevanja moči in ne kot način doseganja skupnih ciljev in interesov, kar vodi do neusklajenih koalicij in težav pri pridobivanju soglasja ter v počasnosti odločanja. Koalicijski potencial na Poljskem je nižji kot v Sloveniji, zato tudi takšna nestabilnost vladnih koalicij. Kot pravi dr. Drago Zajc v delu Slovenski parlamentarizem in učinkovitost slovenskega parlamenta koalicijski potencial novih parlamentarnih strank, torej v pripravljenosti dogovarjanja in povezovanja, ni vedno ustrežal potrebam po stabilnem in predvidljivem vodenju države v tranziciji. V obdobju od leta 1989 pa do zadnjih poljskih parlamentarnih volitev leta 2005, je bila samo ena koalicija (1993-1997) dovolj stabilna, da je uspela v svoji popolni in prvotni sestavi izpeljati celoten mandat. Tudi zadnji aktualni dogodki na Poljskem potrjujejo našo hipotezo. LPR in Samoobrana „uspešno“ razburjata vladajočo stranko Pravo in Pravičnost. Zavedata se da se brez njune podpore brata Kaczynski ne moreta obdržati na oblasti, zato se ostrih kritik na račun svojega vedenja ne bojijo. Žalostno je, da politika ob tem pozablja na svoj pravi in dejanski smoter in to je, da deluje v korist svojega državljana in države, ne pa da jo kompromitira. Politična kriza se je v državi v toliko zaostila da so poslanci, po tem ko sta iz parlamenta izstopili Samoobrana in LPR, izglasovali samorazpustitev parlamenta in vnovične predčasne volitve v državi. Dejstvo je, da tako kot sta Poljska in Slovenija mladi demokratični državi in stranke prav tako nove ter še neizkušene, je tudi spreminjanje koalicij in koalicijskih vlad še praviloma nepreizkušeno.

Hipotezo, da je *koalicijski potencial majhen in se kaže v (ne)sposobnosti oblikovanja koalicij in njihovi trdnosti na Poljskem in v Sloveniji* smo dokazali.

Tretja hipoteza se glasi: *Oblikovanje koalicij v Sloveniji in na Poljskem se v obdobju do leta 2004 povsem razlikuje.*

Podobni sestavi parlamenta v začetku tranzicijskega obdobja, ko je na Poljskem bila na oblasti Solidarnost in v Sloveniji Demos, zasledimo nato drugačen proces oblikovanja koalicij. Na Poljskem sta se na oblasti izmenično menjavali leva in desna politična garnitura. Za Poljsko je namreč značilno da se oblikujejo leve in desne koalicije, medtem ko so koalicije v Sloveniji mešane. Po razpustitvi Demosa se v Sloveniji v koalicije povezujejo

programsko precej različne stranke, ki med seboj težko sodelujejo, na drugi strani pa imajo tudi precej neenotno in šibko opozicijo. Poljske koalicije praviloma sestavljajo stranke, ki si niso preveč oddaljene na lestvici, ki stranke razporeja od leve do desnice.

Prva je bila koalicija Demos, ki se je oblikovala pred prvimi demokratičnimi volitvami leta 1990 iz novih strank. Demosovi „načelni koaliciji“ je sledila „mala koalicija“, ki je nastala po razpustu Demosa in je pripravila nove volitve. Po prvih volitvah v Državni zbor leta 1992 se je oblikovala „velika koalicija“, ki je združevala večje stranke, predstavnice vseh treh strankarskih družin-LDS, ZLSD, SKD in SDSS. Po volitvah 1996 se oblikuje t.i. pragmatična koalicija dveh strank, ki sta najbližje politični sredini (LDS in SLS). Glede na to, da v tej koaliciji sodeluje tudi tretja manjša stranka-DeSUS-lahko ta tip koalicijskega povezovanja med strankami označimo kot „minimalno povezano“ (minimal connected winning coalitions). Pragmatični koaliciji sledi koalicija Slovenija, ki so jo po izglasovani nezaupnici vladi J.Drnovška in po združitvi SLS in SKD oblikovale združene SLS-SKD in SDS. Ta model koalicije je bil najbolj podoben modelu „koalicije najmanjših razlik“. Sestavljale so jo namreč stranke, ki so si bile najbližje na lestvici od politične leve do desnice. Koalicija je kmalu razpadla. Naslednje volitve so prinesle zasuk v levo. Novo „veliko koalicijo“ sestavijo LDS, ZLSD, SLS in DeSUS. Z odhodom poslancev SLS se ta koalicija spremeni v „minimalno povezano večinsko koalicijo“. Zadnje parlamentarne volitve v Sloveniji leta 2004 so prinesle spremembe tako v politični prostor kot tudi v proces oblikovanja koalicij. Po 12 letni vladavini levega političnega pola, z vodilno LDS, je vlado oblikovala desna politična opcija (izjema je Bajukova vlada leta 2000, ki je obstajala slabega pol leta). Prvič po dvanajstih letih se je zgodilo, da so koalicijo oblikovale stranke istega političnega pola (če izključimo DeSUS). Govorimo o „minimalno povezani večinski koaliciji“ med SDS, NSi, SLS in DeSUS.

Za slovenske koalicije je značilen torej predvsem model „minimalno povezane večinske koalicije“. Pri oblikovanju poljskih koalicij se veliko bolj izrazito kaže razvrščenost na lestvici levo-desno. Koalicije v letih 1991-1993 so bile zelo nestabilne in težko konstruirane. Razvrstimo jih lahko v model „koalicije minimalno povezane večine“. Predčasne volitve leta 1993 so na oblast postavile levo usmerjene stranke. PSL in SLD sta imeli dvotretjinsko večino in oblikovali levo koalicijo, ki bi jo lahko opredelili „koalicijo najmanjših razlik“. Sledile so volitve 1997, ki so vnovič na oblast pripeljale desnosredinske stranke. AWS in UW sta oblikovali večinsko koalicijo-model „koalicije najmanjših razlik“.

Kriza znotraj koalicije je leta 2000 pripeljala do izstopa UW iz vlade in Buzekova vlada je postala manjšinska. AWS in UW na naslednjih volitvah leta 2001 nista dobili dovolj glasov za vstop v parlament. Veliko presenečenje na teh volitvah je bil porast glasov za radikalne in populistične stranke, kar v slovenskem političnem prostoru nismo zasledili. Zavezništvo SLD in UP ni uspelo sestaviti večinske vlade, zato je v koalicijo bila povabljena tudi PSL. Preostale stranke so bile ideološko preveč oddaljene od levice, da bi bile vabljene k sodelovanju v koaliciji. Tudi to koalicijo zato označujemo kot „koalicijo najmanjših razlik“. Desničarske stranke so ponovno zmagale na parlamentarnih volitvah leta 2005 z obljubami o moralni revoluciji in omejevanju korupcije. Koalicijska pogajanja so bila zelo burna, saj sta zmagovalni stranki PO in PiS imeli dokaj različne poglede na gospodarski razvoj in politične reforme v državi, čeprav obe stranki prihajata z desnega pola. Ko so propadli vsi poskusi PiS, da bi se povezala z PO v koalicijo, je 5. maja 2006 PiS podpisala koalicijski sporazum z dvema manjšima parlamentarnima strankama Samoobrano in LPR. Govorimo o modelu minimalno povezane večine. Obe omenjeni koalicijski stranki sta v avgustu in septembru 2007 izstopili iz koalicije in povzročili samorazpustitev parlamenta ter predčasne volitve. Zadnje parlamentarne volitve je tako v Sloveniji kot na Poljskem torej zaznamoval korenit obrat na desno, kar je predvsem posledica razočaranja zaradi korupcije, v Sloveniji tudi zaradi naveličanosti volilnega telesa, na Poljskem pa predvsem zaradi brezposelnosti. Stopnja brezposelnosti na Poljskem je namreč najvišja v EU. Hkrati je politični preobrat v desno del širšega trenda v Evropi. V novih članicah EU so na oblasti desnosredinske vlade, ki so zavladatale bolj ali manj z vstopom v EU.

Hipotezo, da se *oblikovanje koalicij v Sloveniji in na Poljskem do leta 2004 razlikuje* smo dokazali.

Zanimivo bi bilo potegniti vzporednice med zadnjima dvema mandatnima obdobjema v Sloveniji ter primerjati zavzemanja obeh taborov slovenskega političnega prostora kot tudi na Poljskem podrobneje analizirati družbene razmere in spremenljivost poljskega volilnega telesa. Sicer pa kot menijo politični analitiki „so menjave oblasti in kroženje elit dobre za demokratično higieno države in je ljudstvo vedno edini možni delodajalec, ki politiki deli mandate“.

9. LITERATURA

1. Andersen, S. Svein in Kjell A. Eliassen (1993): *Making policy in Europe*. London: Sage.
2. Bizjak, Andrej (2003): *Vpliv volilnih sistemov na sestavo in delovanje parlamentov s poudarkom na delovanju slovenskega parlamenta*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
3. Dahl, A. Robert (1971): *Polyarchy-participation and oppositions*. New Haven: Yale University Press.
4. Derbyshire J. Denis in Ian Derbyshire (1996): *Political system of the world-2nd edition*. Oxford: Helicon.
5. Dolinar, Ksenija, ur. in Seta Knop, ur. (2004): *Leksikon Cankarjeve založbe*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
6. Eatwell, John (1996): *Iz tranzicije v evropsko povezovanje-oblikovanje prihodnosti Srednje in Vzhodne Evrope*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
7. Fink-Hafner, Danica, ur. in Tomaž Boh, ur. (2000): *Volitve 2000-volilni programi političnih strank*. Ljubljana: FDV.
8. Grad, Franc (1992): *Novi volilni sistem z volilno zakonodajo*. Ljubljana: Inštitut za javno upravo pri Pravni fakulteti.
9. Grad, Franc (2000): *Parlament in vlada*. Ljubljana: Uradni list RS.
10. Grad, Franc (2004): *Volitve in volilni sistem*. Ljubljana: Uradni list RS.
11. Grzybowski, Marian in Piotr Mikuli (2004): Poland. V Sten Berglund, Joakin Ekman, in Frank H. Aerebrot (ur.): *The handbook of political change in eastern Europe-2nd edition*, 181–221. Cheltenham, Northampton (MA): E. Elgar.
12. Hočevar, Marjeta (2006): *Razvoj slovenskega parlamenta v predzadnji legislaturi 2000–2004*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
13. Holmes, Leslie (1997): *Post-communism, an introduction*. Oxford: Polity Press.
14. Huntington, Samuel (1969): *Political order in changing societies*. London & New Haven: Yale University Press.
15. Huntington, Samuel (1991): How countries democratize. V Demetrios J. Caraley (ur.): *Political Science Quarterly*, 579–616. New York: The Academy of political science.
16. Keat, Preston (2003): Poland. V Adrian Kratnycky, Alexander Motyl in Amanda Schnetzer (ur.): *Nations in Transit 2003 - Democratization in East Central Europe and Eurasia*, 454–472. New York: Freedom House.

17. Krol, Marcin (1999): Democracy in Poland. V Mary Kaldor: *Democratization in Central and Eastern Europe*, 67–77. London: Cromwell.
18. Kustec-Lipicer, Simona (2000): Dejavniki sprememb in konsolidacija demokracije v postsocialističnih državah. V Danica Fink–Hafner (ur.) in Miro Haček (ur.): *Demokratski prehodi I: Slovenija v primerjavi s srednjeevropskimi postsocialističnimi državami*, 115–134. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
19. Lewis, Paul Geoffrey (2000): *Political parties in post-communist Eastern Europe*. London, New York: Routledge.
20. Linz, Juan J. (1990): Transitions to democracy. *The Washington Quarterly* 13(3), 143–164.
21. Mojsiewicz, Czeslaw (1993): Parlamentarne volitve na Poljskem. *Teorija in praksa*, 30(11/12), 1285–1290.
22. Natek, Karel (2006): *Države sveta*. Ljubljana: Mladinska knjiga
23. Norton, Philip (1993): *Does parliament matter?* London: Harvester Wheatsheaf.
24. Pajek, Maks (2005): *Koalicijsko povezovanje v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
25. Petelin, Domen (2005): *Vloga in institucionalizacija slovenskega parlamenta v procesih modernizacije, demokratizacije in evropeizacije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
26. Peternej, Barbara (2001): *Vlada in njeno odločanje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
27. Pirc, Metka (2005): *Sestava koalicij in koalicijskih vlad*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
28. Pozun, Brian (2003): Slovenia. V Adrian Kratnycky (ur.), Alexander Motyl (ur.) in Amanda Schnetzer (ur.): *Nations in Transit 2003 - Democratization in East Central Europe and Eurasia*, 548–571. New York: Freedom House.
29. Prunk, Janko (2000): Tranzicijske poti v Sloveniji in v srednjeevropskih državah v letih 1989 do 1992/93. V Danica Fink-Hafner (ur.) in Miro Haček (ur.): *Demokratski prehodi I*, 43–57. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
30. Prunk, Janko (2002): Primerjava političnega razvoja v Sloveniji in Hrvaški 1990–2000. V Danica Fink-Hafner (ur.) in Tomaž Boh (ur.): *Parlamentarne volitve 2000*, 135–161. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
31. Prunk, Janko (2006): *Parlamentarna izkušnja Slovencev (1848–2004)*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
32. Ribičič, dr. Ciril (2000): *Podoba parlamentarnega desetletja*. Ljubljana:

samozaložnik.

33. Strom, Kaare in Wolfgang Muller (1999): Koalicijsko vladanje v parlamentarnih demokracijah. V Drago Zajc (ur.): *Parlamentarno vodenje*, 169–195. Ljubljana: Državni zbor RS.
34. Tomšič, Matevž (2002): *Politična stabilnost v novih demokracijah*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
35. Zajc, Drago (1993): Značilnosti koalicijskega povezovanja in delovanje slovenskega parlamenta. V Danica Fink-Hafner (ur.): *Problemi konsolidacije demokracije*, 111–124. Ljubljana: Slovensko politološko društvo.
36. Zajc, Drago (1995): *Vpliv volilnih sistemov na sestavo in delovanje parlamentov: raziskovalno poročilo za leto 1995*. Ljubljana: Raziskovalna skupnost Slovenije.
37. Zajc, Drago (2000): Slovenski parlamentarizem in učinkovitost slovenskega parlamenta. V Tatjana Krašovec (ur.): *Razvoj slovenskega parlamentarizma. Kolokvij ob 10. obletnici parlamentarizma v Sloveniji. Zbornik referatov, koreferatov in razprav*, 93–114. Ljubljana: Državni zbor Republike Slovenije.
38. Zajc, Drago (2002): Četrte demokratične volitve v Sloveniji in tretje volitve v Državni zbor Republike Slovenije 2000. V Danica Fink-Hafner (ur.) in Tomaž Boh: *Parlamentarne volitve 2000*, 71–92. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
39. Zajc, Drago (2004): *Razvoj parlamentarizma–funkcije sodobnih parlamentov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede: Liberalna akademija.
40. Zajc, Drago in Tomaž Boh (2004): Slovenia. V Sten Berglund (ur.), Joakin Ekman (ur.) in Frank H. Aerebrot (ur.): *The handbook of political change in eastern Europe*-2nd edition, 337–360. Cheltenham, Northampton (MA): E. Elgar.
41. Žagar, Mitja (1996): Parlamenti v demokratičnem procesu: demokratizacija v Sloveniji in drugih srednje in vzhodno evropskih državah. V Marjan Brezovšek (ur.): *Slovenski parlament – izkušnje in perspektive*, 103–118. Ljubljana: Slovensko politološko društvo.
42. Wiatr, Jerzy J. (1991): Ali bo v Vzhodni in Srednji Evropi zmagala demokracija? *Teorija in praksa* 28(3/4), 416–422.

VIRI Z MEDMREŽJA

1. Babič, Mateja (2004a): Zbor za republiko v pričakovanju Dimitrija Rupla. Delo, 24.6. Dostopno na http://www.delo.si/index.php?sv_path=43,49&so=Delo&da=2004062&ed=0&pa=1&ar=80b8dc57dc6aed8dabf9102df7a54dc404&fromsearch=1 (9. junij 2007).
2. Babič, Mateja (2004b): Zbor za republiko antipod Foruma 21. *Delo*, 19.6. Dostopno

na

http://www.delo.si/index.php?sv_path=43,49&so=Delo&da=20040619&ed=1&pa=2&ar=f7c05fff2f84aaf18ec1571fc10449d204&fromsearch=1 (9. junij 2007).

3. Country studies (1993): *The Olszewski government*. Dostopno na <http://www.country-studies.com/poland/the-olszewski-government.html> (18. september 2007).
4. Garlicki, L. Leszek (1997): *East European Constitutional Review – The presidency in the new polish constitution*. Dostopno na <http://www.law.nyu.edu/eecr/vol6num2/feature/presidency.html> (10. avgust 2007).
5. Hočevar, Barbara (2007): Iz združenja Zares v politično stranko. *Delo*, 10.3. Dostopno na http://www.delo.si/index.php?sv_path=43,49&so=Delo&da=20070310&ed=0&pa=1&ar=cd5c08acf5da20aaf958b3b5aad543bc04&fromsearch=1 (11. julij 2007).
6. Jakšič, Tatjana (2006): Trije mušketirji. *Mladina*, 24.4. Dostopno na http://www.mladina.si/tehdnik/200617/clanek/sve--vzhodna_evropa-tatjana_jaksic/ (11. julij 2007).
7. Marinković, Ilija (2004): Parlamentarna kriza na Poljskem. *Nedelo*, 16.5. Dostopno na http://www.delo.si/index.php?sv_path=43,50&id=ae90e52afd26e3481751416dc92b6685904&source=Nedelo (6. februar 2006).
8. Marinković, Ilija (2004): Poljska: Slab dan za Evropo. *Delo*, 16.6. Dostopno na http://www.delo.si/index.php?sv_path=43,50&id=ca96ee757ac20827c9a5bf5344bbcf1e04&source=Delo (6. junij 2006).
9. Marinković, Ilija (2004a): Miller ne bo več na čelu vladajoče levice. *Delo*, 19.2. Dostopno na http://www.delo.si/index.php?sv_path=43,50&id=a90428758595b8c81536183f96d4ab8904&source=Delo (6. februar 2006).
10. Marinković, Ilija (2005): Poljska pred oktobrskimi volitvami: „Črna kampanja“ se je že začela. *Delo*, 7.9. Dostopno na http://www.delo.si/index.php?sv_path=43,50&id=8ef00ed7e2fc0ecff0b68eef2b916fad04&source=Delo (6. februar 2006).
11. Marinković, Ilija (2005): Poljsko bodo vodili desničarji. *Delo*, 26.9. Dostopno na http://www.delo.si/index.php?sv_path=41,396,89926 (6. februar 2006).

12. Marinković, Ilija (2005a): Volitve v znamenju dvojčkov. *Nedelo*, 5.6. Dostopno na http://www.delo.si/index.php?sv_path=43,50&id=2271a6ba99795c33db2c583da4ca3f1604&source=Nedelo (6. februar 2006).
13. Marinković, Ilija (2005b): Apatični volivci in zmaga desnice. *Delo*, 26.9. Dostopno na http://www.delo.si/index.php?sv_path=43,50&id=6f28dc422a9d1d2d10c0503566aaee1904&source=Delo (6. februar 2006).
14. Marinković, Ilija (2005c): Levici napovedujejo hud poraz. *Delo*, 24.9. Dostopno na http://www.delo.si/index.php?sv_path=43,49&so=Delo&da=20050924&ed=0&pa=4&ar=b1d953ea806ea6e647e34ee42962473b04&fromsearch=1 (6. februar 2006).
15. Marinković, Ilija (2005d): Država na novem razpotju. *Delo*, 24.10. Dostopno na: http://www.delo.si/index.php?sv_path=43,50&id=39af8b0e13fe0a7358305dc5500bf4c04&source=Delo (12. april 2006).
16. Marinković, Ilija (2005e): Koalicija, ki bo »popravila« državo. *Delo*, 12.11. Dostopno na: http://www.delo.si/index.php?sv_path=43,50&id=22a342743a80a397cefd4b58904&source=Delo (12. april 2006).
17. Marinković, Ilija (2005f): Nova vlada vzbuja strah pred populizmom. *Delo*, 07.11. Dostopno na: http://www.delo.si/index.php?sv_path=43,50&id=29c93ccabd5383c31281e741f379a7cd04&source=Delo (12. april 2006).
18. Marinković, Ilija (2006): Predčasne volitve kot izhod. *Delo*, 24.1. Dostopno na http://www.delo.si/index.php?sv_path=43,50&id=a25a4697c64432126f935038c3e091b204&source=Delo (6. februar 2006).
19. Marinković, Ilija (2006): Patriotizem v šolskih učbenikih. *Delo*, 8.6. Dostopno na http://www.delo.si/index.php?sv_path=43,49&so=Delo&da=20060608&ed=0&pa=8&ar=f40eafdf85ee17a270ba1ddcd492f97504&fromsearch=1 (11. julij 2007).
20. Marinković, Ilija (2006a): Lažni alarmi predsednika. *Delo*, 20.2. Dostopno na: http://www.delo.si/index.php?sv_path=43,50&id=dba182b62ea6f216ecc9000c3a966ff804&source=Delo (12. april 2006).
21. Marinković, Ilija (2007a): Težavna koalicijska partnerja. *Delo*, 6.3. Dostopno na http://www.delo.si/index.php?sv_path=43,49&so=Delo&da=20070306&ed=0&pa=24&ar=7277126c59d14c7147bdc9ccd6c1175004&fromsearch=1 (11. julij 2007).

22. Pirc, Vanja (2007): Vrnite mi moje glasove. *Delo*, 24.3. Dostopno na http://www.mladina.si/tehdnik/200712/clanek/slo-tema--vanja_pirc/ (11. junij 2007).
23. Pedziwol, Aureliusz M. (2005): Potem je šlo le še navzdol. *Delo*, 25.3. Dostopno na http://www.delo.si/index.php?sv_path=43,50&id=58264f2e866f3231625e05d6f1e1010b04&source=Delo (6. februar 2006).
24. Poljska koalicijska vlada pred razpadom. *Mladina*, 22.9.2006. Dostopno na <http://www.mladina.si/dnevnik/87873> (11. julij 2007).
25. ICL (1993): Poland–Constitution 1992. Dostopno na http://www.servat.unibe.ch/law/icl/pl02000_.html (10. avgust 2007).
26. Prunk, Janko (2000): *Pot do slovenske države*. Dostopno na <http://www.ukom.gov.si/10let/pot/> (21. maj 2006).
27. Selan, Aljoša (2007): Začetek dolge predvolilne kampanje v Sloveniji. *Delo*, 8.5. Dostopno na http://www.delo.si/index.php?sv_path=43,49&so=Delo&da=20070508&ed=0&pa=5&ar=10284f809dc91e29c73afd5798eb0f6804&fromsearch=1 (9. junij 2007).
28. Statistični urad Slovenije (2006): *Statistični letopis*. Dostopno na <http://www.stat.si> (6. februar 2006).
29. STA (2005): Leto dni po parlamentarnih volitvah. *Delo*, 3.10. Dostopno na http://www.delo.si/index.php?sv_path=41,35,91281&fromsearch=1 (9. junij 2007).
30. STA (2005): Na Poljskem neuradna zmaga konservativcev. *Delo*, 25.9. Dostopno na http://www.delo.si/index.php?sv_path=41,396,89689 (6. februar 2006).
31. STA (2005): Poljsko bo vodila manjšina. *Delo*, 11.11. Dostopno na: http://www.delo.si/index.php?sv_path=41,396,98809 (12. april 2006).
32. STA (2006a): Razpad vladajoče koalicije na Poljskem. *Delo*, 22.9. Dostopno na http://www.delo.si/index.php?sv_path=41,396,160541&fromsearch=1 (11. julij 2007).
33. STA (2006b): Poljska se je izognila predčasnim volitvam. *Delo*, 17.10. Dostopno na: http://www.deo.si/index.php?sv_path=41,396,165200&fromsearch=1 (5. junij 2007).

34. STA (2007): Razrešitev krajše vladne krize. *Delo*, 10.7. Dostopno na http://www.delo.si/index.php?sv_path=41,396,225315&fromsearch=1 (10. avgust 2007).
35. STA (2007): Prva SD, druga SDS. *Delo*, 8.6. Dostopno na http://www.delo.si/index.php?sv_path=41,35,218165&fromsearch=1 (11. julij 2007).
36. STA (2007a): Vročje v poljski koaliciji. *Delo*, 5.8. Dostopno na http://www.delo.si/index.php?sv_path=41,396,230598&fromsearch=1 (10. avgust 2007).
37. Stepišnik, Matija (2004): Desne smeri slovenske sredinske politike. *Večer*, 2.11. Dostopno na <http://www.vecer.com/arhiv/default.asp?jezi=SLO&kako=4> (4. maj 2006).
38. Stojanov, Veso (2005): Kam so šle vse rožice. *Delo*, 15.1. Dostopno na http://www.delo.si/index.php?sv_path=43,49&so=Sobotna+priloga&da=20050115&ed=&pa=1&ar=bd4050651f01463fe8e0ae8e41cfe82f04&fromsearch=1 (9. junij 2007).
39. Žerjavič, Peter (2005): Evropska zadrega. *Delo*, 26.9. Dostopno na http://www.delo.si/index.php?sv_path=41,396,90050&fromsearch=1 (6. februar 2006).
40. Wikipedia, prosta enciklopedija na spletu (2007): *Elections in Poland*. Dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/Elections_in_Poland (23. maj 2007).
41. Wikipedia, prosta enciklopedija na spletu (2007): *Politics of Poland*. Dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/Politics_of_Poland (23. maj 2007).
42. Wikipedia, prosta enciklopedija na spletu (2007): *History of Poland*. Dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_Poland_%281989%E2%80%93present%29 (23. maj 2007).
43. Wikipedia, prosta enciklopedija na spletu (2007): *Polish united worker's party*. Dostopno na <http://en.wikipedia.org/wiki/PZPR> (12. september 2007).
44. Wikipedia, prosta enciklopedija na spletu (2007): *Polish constitution*. Dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/Polish_constitution (12. september 2007).
45. Wikipedia, prosta enciklopedija na spletu (2007): *Political parties-Poland*. Dostopno

na <http://en.wikipedia.org> (8. junij 2007).

46. Wikipedia, prosta enciklopedija na spletu (2007): *Komunistična partija Slovenije*. Dostopno na http://si.wikipedia.org/wiki/Zveza_komunistov_Slovenije (8. junij 2007).